

Publikasjon nr. 2/2003 frå riksadvokaten:

Særreaksjonar

Riksadvokaten

30. desember 2003

Høyesterett - Dom.

INSTANS:	Høyesterett - Dom.
DATO:	2002-08-26
PUBLISERT:	HR-2002-00072 - Rt-2002-990 (220-2002)
STIKKORD:	Strafferett. Sikring. Overføring til tvungent psykisk helsevern.
SAMMENDRAG:	Saken gjaldt anke over forlenget sikringsbemyndigelse som nå var et spørsmål om det skulle gis dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, jf straffeloven §39. Høyesterett kom til at overføring ikke var nødvendig for å verne samfunnet og uttalte seg i den forbindelse om forskjeller mellom administrativ beslutning etter lov om psykisk helsevern kap 3 og overføring ved dom etter kap 5. Henvisninger: lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1999-07-02-62 (Helsevernlov).
SAKSGANG:	Alta herredsrett nr 01-00181 - Hålogaland lagmannsrett LH-2001-00640 - Høyesterett HR-2002-00072 , straffesak, anke.
PARTER:	A (advokat Erling O. Lyngtveit) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Knut H. Kallerud).
FORFATTER:	Oftedal Broch, Stabel, Bruzelius, Gussgard, Dolva.

Henvisninger i teksten: lov-1902-05-22-10-§291 (Strl §291), lov-1902-05-22-10-§39b (Strl §39b), lov-1997-01-17-11 , lov-1999-07-02-62-§1-3 (Helsevernlov §1-3), lov-1999-07-02-62-§3-1 (Helsevernlov §3-1), lov-1999-07-02-62-§3-7 (Helsevernlov §3-7), lov-1999-07-02-62-§5-4 (Helsevernlov §5-4), lov-2001-06-15-64

Dommer Oftedal Broch: Saken gjelder anke over forlenget sikringsbemyndigelse. Etter ikraftsettelsen av de nye reglene om utilregnelighet og særreaksjoner er spørsmålet nå om det skal gis dom på overføring til tvungent psykisk helsevern, jf. straffeloven §39 og kapittel 5 i lov 2. juli 1999 nr. 62 om psykisk helsevern.

Ved X herredsrets dom 28. mai 1986 ble A idømt inntil 10 års sikring etter straffeloven §39 nr. 1 bokstav a-f bl.a for drap og for overtredelse av straffeloven §291, drap av hund, begge deler begått under sinnssykdom. Gjerningsbeskrivelsene etter tiltalen for disse postenes vedkommende lød slik:

« Torsdag 22. november 1984 ca kl. 1700, mens de oppholdt seg i en bil utenfor X hotell, tilføyde A med en samekniv flere dype stikk i Bs kropp. Straks etter skar han hodet av B som døde umiddelbart.

...

Torsdag 22. november 1984 om ettermiddagen skar A hodet av puddelen til C og D i deres bolig i Y i X. »

Sikringsbemyndigelsen ble senere forlenget med 5 år, med utløpstid 30. september 2001.

Ved X herredsrets dom 28. mai 2001 ble sikringsbemyndigelsen ytterligere forlenget med 3 år. Domfeltes anke ble forkastet av Hålogaland lagmannsrett ved kjennelse 13. november 2001. Denne kjennelsen er påanket til Høyesterett.

I anken er gjort gjeldende at A nå har vært under sikring i over 18 år og at man begynner å nærme seg en tidsbegrenset sikring. Så lenge A får adekvat medisiner og oppfølging fra det psykiske helsevern, utgjør han ikke en slik kvalifisert gjentakelsesfare som loven krever. A er selv motivert for fortsatt medisiner, og forstår at dette er absolutt nødvendig for at han ikke skal ha tilbakefall til psykoser.

Jeg bemerker at når anken nå skal behandles av Høyesterett, er det reglene om de nye særreaksjoner gitt ved lov 17. januar 1997 nr. 11, som får anvendelse. Loven trådte i kraft 1. januar 2002, jf. lov 15. juni 2001 nr. 64. Overgangsregel nr. 2 lyder slik:

56.

« Loven gjelder også for tidligere begåtte handlinger som pådømmes etter ikrafttreddelsen. Det samme gjelder når en sak behandles ved anke eller gjenopptakelse etter lovens ikrafttredelse. »

Fra 1. januar 2002 er det således særreaksjonen dom på overføring til tvungent psykisk helsevern som har trådt i stedet for sikringsbemyndigelse for forhold av den art som saken her gjelder.

A har forvoldt et drap under sinnssykdom. Etter straffeloven §39 er det i et slikt tilfelle to vilkår som må være oppfylt for å gi dom på overføring til tvungent psykisk helsevern. For det første må dom på overføring anses « nødvendig for å verne samfunnet ». For det annet må det være en « nærliggende fare for at lovbrøteren på nytt vil begå en alvorlig forbrytelse som krenker eller utsetter for fare andres liv, helse eller frihet ».

Påtalemyndigheten har innhentet en ajourført psykiatrisk vurdering av A med hensyn til hans nåværende situasjon og fremtidsutsikter. Overlege ved Regionsykehuset i Tromsø, Psykiatrisk avdeling, Ketil Røtvold, har avgitt skriftlig uttalelse 16. august 2002:

« A er innlagt som pasient ved Sikkerhetsposten, Universitetssykehuset i Nord-Norge, Tromsø. Han er innlagt i henhold til §3.11 (skal være §3-1) i Psykisk Helsevernloven, i tillegg er han idømt sikring. ...

A har en paranoid schizofren tilstand. I tillegg har han fått diagnostisert en dyssosial personlighetsforstyrrelse. A har nå over flere år vært behandlet her ved Sikkerhetsposten, miljøterapeutisk og han har i tillegg stått på relativt store doser antipsykotiske medikamenter de siste årene i form av depoinjeksjon. Pr. i dag fremtrer ikke A som psykotisk. Han synes ikke å være preget av hallusinasjoner eller psykotiske vrangforestillinger av paranoid art eller annet. A er preget av sin grunnsykdom, schizofrenien, i tillegg er han også preget av sin personlighetsforstyrrelse. I dette ligger det at A nok har en noe begrenset evne til å inngå nære og tette relasjoner med medmennesker, han har også en noe manglende forståelse for andres følelser og behov. Dette er noe man ofte ser hos pasienter med A problematikk. A har ikke opptrådt voldelig eller truende ved Sikkerhetsposten de 5 årene han har oppholdt seg her. Han har også vært stabil i forhold til de psykotiske, det vil si han har ikke blitt opplevd som klart psykotisk under oppholdet her ved Sikkerhetsposten i Tromsø.

...

A bor i dag i en treningsleilighet tilknyttet Sikkerhetsposten. Han har her kun tilsyn fra Sikkerhetsposten en gang i døgnet. Han er selvstendig i forhold til det man kaller ADL-funksjoner, det vil si det daglige stell, matlaging og økonomi. Dette synes han å være i god stand til å ta vare på. Han har daglig arbeid ved treningsverkstedet her ved sykehuset. Også dette følger han bra opp. Hans sosiale nettverk begrenser seg i stor grad til medpasienter og familie. Spesielt har han mye kontakt med familie ved hans permisjoner. Han har hatt de siste 2 årene permisjoner av inntil 3 ukers varighet hvor han har besøkt sin familie i Finnmark.

Sikkerhetsposten har arbeidet med utskrivelse av A de siste 2 år. Man planlegger at A skal bo i egen leilighet, og at han skal følges opp av 1. og 2. linjetjenesten innen helsevesenet. Det vil si at han følges opp både av kommunelege, psykiatrisk hjemmesykepleie, men han bør nok også ha ukentlig møte med representanter for den psykiatriske poliklinikk. Dette for å kunne støtte A i den vanskelige situasjonen det er å flytte ut fra institusjon etter så mange år, men et annet viktig moment er at A har jevnlig tilsyn slik at man kan fange det opp såfremt han skulle begynne å bli psykotisk. I tillegg vil A bli utskrevet fra Sikkerhetsposten med et tvunget ettervern. Dette for å sikre at han får sin depo-medikasjon, i tillegg anser en det som viktig at Sikkerhetsposten med dens kompetanse er med i veiledning og hjelp den første tiden etter utskrivelse. ...

For å oppsummere vurderer vi at A i dag er utskrivingsklar fra Sikkerhetsposten. Imidlertid vil det bli stilt krav til oppfølging ute i kommunen slik at en utskrivelse vil være forsvarlig. De viktigste punktene her er kanskje psykiatrisk tilsyn jevnlig og sikring av depo-medikasjon. A vil ikke bli utskrevet så fremt man ikke klarer å organisere dette. »

På bakgrunn av denne uttalelsen varslet Riksadvokaten om at påtalemyndigheten ikke ville opprettholde kravet om særreaksjon overfor A. Dette synspunktet er nærmere grunnlagt i

skranken.

Som det fremgår av den siterte psykiatriske erklæring er A innlagt ved sykehuset i henhold til §3-1 i psykisk helsevernlov, han er med andre ord administrativt tvangsinnlagt etter lovens kapittel 3. En dom på overføring til tvungent psykisk helsevern reguleres av lovens kapittel 5. Riksadvokaten legger til grunn at en slik særreaksjonsdom etter kapittel 5 i dette tilfellet ikke vil bedre samfunnsvernet i særlig grad. Jeg er tilbøyelig til å være enig i dette.

Sentralt i denne vurdering er at reaksjonens innhold er likt enten det besluttet administrativt etter kapittel 3 eller er resultatet av en dom på overføring etter kapittel 5. Dette utgangspunktet fremgår av lovens forarbeider, NOU 1990:5 side 75:

« Når det psykiske helsevern ut fra de synspunkter som er gjengitt ovenfor, ikke bare gis et ansvar for utilregnelige lovbrutere, men også pålegges å ta i mot disse, bør det gis stor frihet med hensyn til reaksjonens innhold. Domstolen vil ikke kunne vurdere hvilken behandlingsform som vil være best i det enkelte tilfellet, for eksempel døgnopphold i institusjon eller poliklinisk/ambulant behandling. »

At det er det psykiske helsevern som er ansvarlig for reaksjonens innhold ved dom på overføring etter kapittel 5, innebærer at den begrunnelse for fortsatt sikring som de tidligere retter ga, til dels ikke er anvendelig etter det nye systemet. Herredsretten peker på at et alkoholforbud vil være meget nærliggende. Men det er ikke lenger adgang for domstolene eller kriminalomsorgen til å sette vilkår knyttet til behandlingen. Det samme gjelder å kunne ha sikringsbemyndigelsen « i bakhånd » slik lagmannsretten har fremhevet. Ved overføring etter kapittel 5 blir domfelte straks helsemyndighetenes ansvar.

En forskjell mellom administrativ beslutning etter kapittel 3 og overføring ved dom etter kapittel 5 som kunne ha betydning, er at påtalemyndigheten beholder en sentral partsrolle både ved vesentlige endringer i behandlingen, jf. lovens §5-4 og ved opphør av reaksjonen, jf. straffeloven §39b. Etter kapittel 3 har påtalemyndigheten ingen slike rettigheter. Denne forskjellen dempes likevel noe ved at politiet etter loven er tillagt funksjoner som « offentlig myndighet », jf. §1-3. Dersom en person som er tvangsinnlagt etter kapittel 3 blir utskrevet, kan politiet etter §3-7 begjære vedkommende undergitt psykisk helsevern på ny. I vår sak og på bakgrunn av rapporten fra overlege Røtvold, må det imidlertid kunne legges til grunn at sykehusets opplegg er tilfredsstillende, og ikke nødvendiggjør at påtalemyndigheten har formelle partsrettigheter etter kapittel 5.

Påtalemyndigheten mener som nevnt at samfunnet er tilstrekkelig vernet gjennom det opplegg som er redegjort for i overlege Røtvolds erklæring. Også jeg legger dette til grunn. Vilkåret for dom på overføring er dermed ikke til stede, jf. straffeloven §39.

Jeg stemmer for denne dom:

A dømmes ikke til overføring til tvungent psykisk helsevern.

Dommer **Stabel**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer **Bruzeli**: Likeså.

Dommer **Gussgard**: Likeså.

Dommer **Dolva**: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

A dømmes ikke til overføring til tvungent psykisk helsevern.

Høyesterett - Dom.

INSTANS:	Høyesterett - Dom.
DATO:	2002-09-06
PUBLISERT:	HR-2001-01427 - Rt-2002-1052 (235-2002)
STIKKORD:	Strafferett. Ran. Utpresning. Vold. Forvaring. Straffutmåling.
SAMMENDRAG:	Saken gjaldt straffutmålingen for brudd på straffeloven §230 og §232, jf §229, herunder spørsmålet om bruk av forvaring, jf §39c flg. Forbudet mot lovers tilbakevirkende kraft i Grunnloven §97 gjorde at forvaring bare kunne anvendes dersom vilkårene for sikring var oppfylt. Da grunnvilkåret om mangelfullt utviklede sjelsevner ikke var oppfylt, fant Høyesterett at forvaring ikke kunne anvendes. Til tross for at det var domfelte som hadde anket over straffutmålingen, ble fengselsstraffen forhøyet til 12 år. Høyesterett kommer med uttalelser om beregningen av lengstestrafen for lovbruddene. Dissens 4-1 Henvisninger: lov-1814-05-17-§97 (Grl §97), lov-1902-05-22-10-§229 (Strl §229), lov-1902-05-22-10-§230 (Strl §230), lov-1902-05-22-10-§232 (Strl §232), lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c).
SAKSGANG:	Oslo byrett Nr 98-07492 M/ 15 - Borgarting lagmannsrett LB-2000-01639 M/ 02 - Høyesterett HR-2001-01427, straffesak, anke.
PARTER:	A (advokat John Christian Elden) mot Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Berit Sagfossen).
FORFATTER:	Matningsdal, Stabel, Skoghøy, Flock. Dissens: Lund.
Henvisninger i teksten:	lov-1902-05-22-10-§162b (Strl §162b), lov-1902-05-22-10-§222 (Strl §222), lov-1902-05-22-10-§223 (Strl §223), lov-1902-05-22-10-§227 (Strl §227), lov-1902-05-22-10-§228 (Strl §228), lov-1902-05-22-10-§231 (Strl §231), lov-1902-05-22-10-§266 (Strl §266), lov-1902-05-22-10-§267 (Strl §267), lov-1902-05-22-10-§268 (Strl §268), lov-1902-05-22-10-§291 (Strl §291), lov-1902-05-22-10-§34 (Strl §34), lov-1902-05-22-10-§35 (Strl §35), lov-1902-05-22-10-§37d (Strl §37d), lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§49 (Strl §49), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1902-05-22-10-§64 (Strl §64), lov-1992-12-04-132-§24 (Legemiddellov §24), lov-1992-12-04-132-§31 (Legemiddellov §31), lov-1997-01-17-11

Dommer Matningsdal: Saken gjelder straffutmålingen - herunder spørsmål om bruk av forvaring - ved mer enn 100 forbrytelser som særlig omfatter ran, utpresning, vold, trusler, frihetsberøvelse og tvang.

I straffesak mot A og B avsa Oslo byrett 26. august 1999 dom, som for så vidt gjelder A, har denne domsslutning:

«1. Saken fremmes.

2. A, født *.*.1964, dømmes for overtredelse av strl §266 tredje ledd jf første ledd (28 tilfeller), strl §266 tredje ledd jf første ledd jf §49 (4 tilfeller), strl §267 jf §268 første ledd (6 tilfeller), strl §229 første straffalternativ jf §232 (5 tilfeller), strl §228 første og annet ledd jf §232 (6 tilfeller), strl §228 første og annet ledd (2 tilfeller), strl §228 første ledd jf §232 (3 tilfeller), strl §228 første ledd (4 tilfeller), strl §227 annet straffalternativ (28 tilfeller), strl §223 første ledd (11 tilfeller), strl §222 annet straffalternativ (3 tilfeller), strl §222 første straffalternativ (2 tilfeller), strl §291 (1 tilfelle), strl §162b første ledd (2 tilfeller) og legemiddeloven §31 jf §24 første ledd (3 tilfeller), alt sammenholdt med strl §§230, 62 første ledd, 63 annet ledd og 64 annet ledd, til en straff av fengsel i 12 - tolv - år. Til fradrag ved soningen tilkommer han 705 dager for utholdt varetekt utregnet pr 26 august 1999.
3. A frifinnes for hovedtiltalens post I a, I g, I x, I y, I gg, I hh, I mm, II f, III a, III f, III g, III k, III p, III q, III r, III s, III t, III u, III v, V o, V r, VI i, VI v, VI å, VI aa, og for tilleggstittalens post I b og IV.

4. Påtalemyndigheten bemyndiges til å anvende sikringsmidler overfor A i medhold av strl §39 nr 1 bokstavene a til e for et tidsrom av inntil 5 - fem - år.
- ...
7. A dømmes i medhold av strl §34 jf §37d til å tåle inndragning av et gull halskjede på 355,9 gram, et gull halskjede på 554,8 gram og et anheng i gull med hundemotiv og diamanter, samt med hjemmel i straffeloven §35 jf §37d et Samuraisverd, en kniv/ dolk med slire, to balltrær, to sett håndjern, en pezolavekt, et pistolhylster og dopingmidler som beskrevet i hovedtiltalens post IX.
8. A og B dømmes in solidum til å betale erstatning til C med 256.000 - tohundreogfemtisekstusen - kroner innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse. I tillegg dømmes A til å betale C 144.000 - etthundreogførtifiretusen - kroner innen samme frist. I tillegg dømmes B til å betale C 108.500 - etthundreogåttetusenfemhundre - kroner innen samme frist.
9. A og B dømmes in solidum til å betale erstatning til D med 170.000 - etthundreogsyttitusen - kroner innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse. I tillegg dømmes B til å betale D 80.000 kroner innen samme frist.
10. A dømmes til å betale erstatning til E med 15.000 - femtentusen - kroner innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse.
11. A dømmes til å betale oppreisning til E med 60.000 - sekstitusen - kroner innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse.
12. A og B dømmes til hver å betale 25.000 - tjuefemtusen - kroner i saksomkostninger til det offentlige.»

Domskonklusjonen inneholder en feil ved at A i byretten ble dømt for 27 tilfeller av fullbyrdet utpresning.

A anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Anken gjaldt saksbehandlingen, bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for samtlige forhold han var dømt for, lovanvendelsen under skyldspørsmålet for enkelte tiltaleposter og straffutmålingen - herunder sikringsbemyndigelsen. Anken omfattet også inndragningen, avgjørelsen av de borgerlige rettskrav samt omkostningsavgjørelsen. Ved lagmannsrettens beslutning av 25. mai 2000 ble anken fremmet for bevisbedømmelsen vedrørende tolv tiltaleposter. For øvrig ble anken nektet fremmet.

En begjæring fra A om omgjøring av beslutningen ble forkastet ved lagmannsrettens beslutning av 6. juli 2000. Et kjæremål til Høyesteretts kjæremålsutvalg ble forkastet ved kjennelse av 27. september 2000 (HR-2000-00952).

Borgarting lagmannsrett avsa 25. juni 2001 dom (LB-2000-01639) som for As vedkommende har denne domsslutning:

- «1. A, født *.*.964, dømmes for overtredelse av straffeloven §266 tredje ledd, jf. første ledd, straffeloven §229 første straffalternativ, jf. §232, straffeloven §228 første og annet ledd, jf. §232 og straffeloven §228 første ledd, samt de forhold som er rettskraftig avgjort ved Oslo byretts dom av 26. august 1999, alt sammenholdt med straffeloven §§230, 62 første ledd, 63 annet ledd og 64, til en straff av fengsel i 10 - ti - år. Til fradrag kommer 1374 - ettusentrehundreogsyttifire - dager for utholdt varetektsfengsel.
2. A frifinnes for tiltalens post I q, VI q, VI r og XI.
- ...
5. Påtalemyndigheten bemyndiges til å anvende sikringsmidler overfor A i medhold av straffeloven §39 nr. 1 bokstav a til e for et tidsrom av inntil 5 - fem - år.

6. A og B dømmes in solidum til å betale erstatning til C med 231.000 - tohundreogtrettientusen - kroner innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse. I tillegg og innen samme frist dømmes A til å betale C 144.000 - etthundreogførtifiretusen - kroner og B til å betale C 133.500 - etthundreogtrettitretusenfemhundre - kroner.
7. A dømmes til innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse å betale til E erstatning med 15.000 - femtentusen - kroner og oppreisning med 60.000 - sekstitusen - kroner.
8. A og B dømmes til innen 2 - to - uker fra dommens forkynnelse å betale saksomkostninger til det offentlige for behandlingen i byretten med 25.000 - tjuefemtusen - kroner hver. Saksomkostninger for ankebehandlingen idømmes ikke. »

Dommen er avsagt under dissens idet to av fagdommerne stemte for at fengselsstraffen skulle settes til ni år.

A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken omfattet straffutmålingen - herunder om straffeloven §232 kan anvendes, sikringsbemyndigelsen og saksbehandlingen. Høyesteretts kjæremålsutvalg traff 7. desember 2001 følgende beslutning:

« As anke over straffutmålingen, herunder anvendelsen av straffeloven §230 og §232, jf. §229 og bemyndigelsen til å anvende sikring, tillates fremmet med den begrensning at anken så langt den gjelder « andre særdeles skjerpene omstendigheter » ikke tillates fremmet. Anken over saksbehandlingen tillates ikke fremmet. »

Under saksforberedelsen opplyste påtalemyndigheten at det i henhold til overgangsreglene for forvaring, jf. lov av 17. januar 1997 nr. 11 II punkt 2, ville bli nedlagt påstand om at fengselsstraffen og sikringen erstattes av forvaring i henhold til straffeloven §39c flg.

For Høyesteretts behandling av forvaringsspørsmålet har det vært oppnevnt fire sakkyndige. Psykiaterne Pål Abrahamsen og Steinar M. Hauge, som også var oppnevnt som sakkyndige for byretten og lagmannsretten, har avgitt en felles erklæring datert 14. august 2002. Videre har psykiater John Otto Haug og overlege Ole Herman Robak, som var oppnevnt som sakkyndige for lagmannsretten, avgitt en felles erklæring datert 23. juli 2002. Tre av de oppnevnte sakkyndige, Abrahamsen, Hauge og Robak, avgav forklaring under ankeforhandlingen i Høyesterett. Jeg kommer tilbake til de skriftlige erklæringene.

Jeg er kommet til at anken over sikringsbemyndigelsen ikke fører fram idet grunnvilkåret om « mangelfullt utviklede ... sjelsevner » ikke er oppfylt. Påtalemyndighetens påstand om at A skal idømmes forvaring kan da ikke tas til følge. Videre er jeg kommet til at anken over straffutmålingen ikke kan føre fram, men at fengselsstraffen må forhøyes til 12 år.

A, født *.*.1964, er i perioden 1984 til 1995 i alt straffedømt fire ganger. Av interesse for denne saken nevner jeg at han i 1986 ble dømt til fengsel i ett år for ran, tyveri og narkotikaforbrytelse. Videre ble han i 1989 idømt fengsel i ett år for én legemsbeskadigelse etter straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232. Endelig ble han 31. august 1995 i Oslo byrett idømt fengsel i to år for ran, utpresning, trusler, frihetsberøvelse og tvang. Han ble prøveløslatt 2. mai 1996.

Etter lagmannsrettens dom er A totalt funnet skyldig i 103 straffbare forhold. Disse fordeler seg med 6 ran etter straffeloven 267 jf. §268 første ledd, 26 tilfeller av utpresning etter §266, 4 forsøk på utpresning etter §266 jf. §49, 5 legemsbeskadigelser etter §229 første straffalternativ jf. §232, 6 tilfeller av legemsfornærmelse etter §228 første og annet ledd første straffalternativ jf. §232, 2 legemsfornærmelser etter §228 første og annet ledd første straffalternativ, 3 legemsfornærmelser etter §228 første ledd jf. §232, 4 legemsfornærmelser etter §228 første ledd, 26 trusler etter §227 annet straffalternativ, 11 frihetsberøvelser etter §223 første ledd, 1 tilfelle av tvang etter §222 første straffalternativ, 3 tilfeller av tvang etter §222 annet straffalternativ, 1 skadeverk etter §291, 2 dopingforbrytelser etter §162b og 3 forbrytelser mot legemiddeloven §24 første ledd. Totalt er 16 forskjellige personer fornærmet ved forbrytelsene.

Handlingene kan inndeles i fem hovedgrupper samt noen få ytterligere tilfeller. Om det nærmere saksforholdet viser jeg til byrettens og lagmannsrettens dommer, men før jeg går inn på straffutmålingen skal jeg gi et kort resymé av de forhold A er dømt for:

Forbrytelser mot C

C er en indisk forretningsmann som har drevet diverse former for forretningsdrift i Oslo.

A er dømt for å ha innledet utpresningen mot C i september 1993 ved at han sammen med en utlending truet C med springkniv og dermed tvang ham til å utbetale kr 14.000. Vedkommende utlending skulle angivelig ha krav på å få tilbakebetalt depositum med samme beløp. C ble oppsøkt på sitt kontor, og tvunget ut i en bil hvor han ble holdt fanget i ca en halv time. Byretten fant bevist at denne handlingen er typisk for As handlemåte ved at han ved sine utpresninger ofte allierte seg med en person som kunne gi et skinn av å ha et krav mot offeret.

Få dager senere kom A tilbake til Cs kontor og forlangte at han skulle betale « beskyttelsespenger » med kr 2.500 hver måned. Dersom C ikke betalte, ville A sende « gjengen » på ham.

I perioden september 1993 til våren 1997 er A, inklusive de forholdene som er omtalt foran, dømt for 16 tilfeller av utpresning mot C, 2 tilfeller av ran som er subsumert under straffeloven §267, 5 trusler etter straffeloven §227 annet straffalternativ, 5 tilfeller av frihetsberøvelse etter straffeloven §223 første ledd, 3 tilfeller av tvang etter straffeloven §222 annet straffalternativ og 1 forbrytelse mot §222 første straffalternativ - totalt 32 forbrytelser.

De enkelte utpresningshandlingene var stort sett kombinert med alvorlige trusler - herunder om drap, bruk av våpen - herunder pistol, og med bruk av vold. I flere tilfeller, også ved de øvrige forbrytelsene som er beskrevet foran, truet han med « gjengen » - dvs. « X » - som han var et sentralt medlem av. Og som oversikten foran viser, ble C ved flere anledninger også utsatt for frihetsberøvelse - opp til 6-7 timer. Ved flere anledninger ble han tvunget til å oppsøke A et eller annet sted i Oslo. Utpresningen pågikk også mens A satt i varetekt eller sonet dom i 1995 og første halvår 1996. Totalinntrykket er at C i hele perioden var fullstendig undertrykket av A, og at han ikke hadde noen mulighet for å sette seg opp mot ham.

Utpresningene bestod i at C i store deler av perioden ble tvunget til å betale « beskyttelsespenger » varierende fra kr 2.500 til kr 7.000 pr. måned, og ytterligere enkeltbeløp som til dels ble betalt i avdrag. Videre ble han i november 1996 tvunget til å registrere A som arbeidstaker i ett av sine selskaper, og til å utbetale ham halvparten av dagsomsetningen. I byretten ble A dømt til å erstatte C kr 400.000 i anledning av utpresningene - et beløp som lagmannsretten reduserte til kr 375.000 idet A ble frifunnet for ett forhold som han var dømt for i byretten. Av dette beløpet utgjør beskyttelsespengene kr 316.000.

Forbrytelser mot D

D, født i 1976, er av jugoslavisk opprinnelse, men kom til Norge som barn.

Første utpresning mot D som A er dømt for, fant sted høsten 1997. Sammen med to andre personer utøvde han alvorlig vold mot D som er subsumert under straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232, og utsatte ham for frihetsberøvelse som nevnt i straffeloven §223 første ledd. Ved disse handlingene oppnådde han at D utbetalte ham ca kr 90.000.

Høsten 1997 gjorde han seg samlet skyldig i 3 fullbyrdete tilfeller av utpresning og 1 forsøk på utpresning mot D, 2 frihetsberøvelser etter straffeloven §223 første ledd, 1 legemsbeskadigelse etter §229 første straffalternativ jf. §232 og 1 trussel etter §227 annet straffalternativ - totalt 8 forbrytelser. Byretten har lagt til grunn at utpresningene totalt omfattet kr 170.000. De var kombinert med trusler om alvorlig vold - herunder trusler om at Ds samboer ville bli voldtatt om han ikke adlød.

Forbrytelser mot E

A ble kjæreste med E i 1987. De giftet seg i 1988, og fikk tre barn - født i henholdsvis 1988, 1990 og 1994. Paret ble separert i 1997.

62.

I perioden 1992 til mars 1997 gjorde han seg i alt skyldig i 1 legemsbeskadigelse etter straffeloven §229 første straffalternativ, 3 legemsfornærmelser etter §228 første og annet ledd første straffalternativ jf. §232, 2 forbrytelser mot §228 første og annet ledd første straffalternativ, 4 forbrytelser mot §228 første ledd samt 5 trusler etter straffeloven §227 annet straffalternativ - totalt 15 forbrytelser.

Legemskrenkelsene bestod dels i slag med knyttet neve mot kropp og/ eller ansikt, og dels i spark mot kroppen. Truslene var av svært alvorlig karakter ved at han benyttet pistol mot tinningen ved to anledninger, kniv ved én anledning, mens han ved de to øvrige muntlig truet med å drepe henne. Ved de anledningene hvor han truet med pistol enten kom eller var minst ett av barna til stede. Det samme var tilfellet ved én av legemsfornærmelsene. Flere av forbrytelsene pågikk over mer enn én time, og ved flere anledninger var de kombinert med nedverdiggende behandling av henne. Noen av dem var utløst av sjalusi ved at han beskyldte E for å ha vært utro.

Forbrytelser mot F

Fra julen 1996 ble F kjæreste med A. Hun ble samboer med ham i februar 1997 - etter at E i januar 1997 hadde flyttet på krisesenter. Samboerskapet varte til september/ oktober 1997.

Under samboerskapet og fram til desember 1997 gjorde A seg skyldig i legemskrenkelser og trusler også mot henne. Totalt har han gjort seg skyldig i 1 legemsbeskadigelse etter straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232, 2 legemsfornærmelser etter §228 første og annet ledd jf. §232, 1 legemsfornærmelse etter §228 første ledd jf. §232 og 3 drapstrusler etter §227 annet straffalternativ - totalt 7 forbrytelser. De fleste forbrytelsene hadde sin bakgrunn i sjalusi og/ eller at A ville forhindre at hun skulle flytte fra ham. Ved flere av dem ble det brukt våpen.

Forbrytelser 19. - 26. desember 1997

Julen 1997 var A inne i en svært hektisk periode med vold, trusler, utpresning, ran og frihetsberøvelse overfor mange personer. Forbrytelsene hadde normalt som utgangspunkt at han urettmessig beskyldte ofrene for tyveri, og for å oppnå « erstatning » ble de utsatt for til dels svært alvorlige overgrep.

Et av de alvorligste overgrepene er en legemsbeskadigelse mot G, hvor G etter først å ha blitt truet med kniv mot strupen og tvunget til å kysse As føtter tre til fire ganger, deretter ble utsatt for at A tok fram en kniv som han satte under Gs høyre skulder og begynte å vri/ skru kniven inn. G ble videre tildelt flere slag før mishandlingen ble avsluttet med at A festet en hundekjetting rundt Gs nakke og « dro ham over ryggen sin idet han bøyet seg slik at G ble hengende over As rygg/ skulder. G forklarte at han ble hengende der i 15-20 sekunder. » Mishandlingen pågikk over to-tre timer.

Fra julehelgen finner man også en annen av de få domfellelsene for legemsbeskadigelse etter straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232. Etter et besøk hos A julaften hvor A viste fram gullvarer og et betydelig pengebeløp, ble flere av gjestene dagen etter beskyldt for tyveri. En av dem var H som fikk beskjed om å komme til As leilighet hvor tyveribeskyldningen ble fremsatt. Da H bestred å ha stjålet noe, og nektet å gå inn på en betalingsavtale, slo A ham gjentatte ganger med et balltre. Samtidig ble han hele tiden truet på livet. Et skytevåpen var også framme. H har angitt at det var tale om 20 til 50 slag, men at han holdt seg for hodet hvor han ikke ble slått. Selv mener han at voldsutøvelsen varte i mer enn 45 minutter. Byretten tok ikke uttrykkelig stilling til hvor mange slag H ble tildelt eller hvor lenge voldsutøvelsen varte, men byrettens domsgrunner viser at den fant bevist en svært alvorlig voldsforbrytelse:

« Retten legger til grunn at H fikk store blodutredelser og blåmerker på høyre side av kroppen og dessuten nedsatt bevegelighet i arm og ben i noen uker. Retten ser det slik at A her har slått for å bryte ned motstandsviljen hos H, men at han ikke har slått for å gi denne noen varige eller livstruende skader. Dette stemmer med det H forklarer om at slagene ikke var rettet mot hodet. Retten mener at A her for så vidt har opptrådt på samme måte som han tidligere har gjort overfor C og D; hensikten har vært å skape den tilstrekkelige frykt til at offeret bøyer seg for de fremsatte krav. Det måtte imidlertid mye vold til for å få H til å bøye seg. »

Ved en annen utpresningsepisode dagen etter ble I oppsøkt i en leilighet hvor han oppholdt seg sammen med noen andre. I hadde en ladd 9 mm pistol som han om nødvendig ville bruke til forsvar mot A. Etter en tid ba A om å få overlevert pistolen - noe I gikk med på. Om det videre hendelsesforløpet har I forklart:

« A satte da straks pistolen mot hodet til I samtidig som han sa noe på pakistansk. Dette medførte at J [en venn av A] tok sin mobiltelefon og ga en beskjed. I forklarte at det etter kort tid kom en gruppe på 10 - 15 pakistanere inn i leiligheten. Pakistanerne var dels unge og dels litt eldre og alle hadde pistoler. I sin rettslige forklaring ga han uttrykk for at de fleste hadde halv- og helautomatiske våpen, at det var noen maskinpistoler og noen vanlige pistoler og at de fleste pistolene hadde lyddempere. »

Denne episoden, som jeg ikke går nærmere inn på, fant retten bevist.

Forbrytelsene julen 1997, som gjennomgående har en svært grov og rå karakter, foregikk nærmest sammenhengende over én uke. A er i alt dømt for 4 ran etter straffeloven §267 jf. §268 første ledd, 7 utpresninger etter §266, 3 forsøk på utpresninger etter §266 jf. §49, 2 legemsbeskadigelser etter §229 første straffalternativ jf. §232, 2 legemsfornærmelser etter §228 første ledd jf. §232, 7 trusler etter §227 annet straffalternativ og 3 frihetsberøvelser etter §223 første ledd - totalt 28 forbrytelser. Ofrene var 8 forskjellige personer.

Øvrige domfellelser

I tillegg til disse forbrytelsene nevner jeg at han ytterligere er dømt for 1 legemsfornærmelse etter §228 første og annet ledd første straffalternativ jf. §232, 5 trusler etter §227 annet straffalternativ og 1 frihetsberøvelse etter §223 første ledd. Ved disse forbrytelsene er det i alt 4 fornærmede.

Videre er han dømt for 1 skadeverk etter straffeloven §291, 2 dopingforbrytelser mot straffeloven §162b første ledd og 3 forbrytelser mot legemiddeloven §31 jf. §24 første ledd.

Påtalemyndigheten har som nevnt under henvisning til overgangsreglene for forvaring punkt 2 nedlagt påstand om at den idømte reaksjonen skal erstattes med forvaring inntil 15 år. Forbudet i Grunnloven §97 mot å gi nye lover tilbakevirkende kraft medfører imidlertid at forvaring bare kan anvendes dersom vilkårene for sikring er oppfylt.

Det er på det rene at A ikke var sinnssyk eller bevisstløs på tidspunktene for de straffbare handlingene, og det er enighet om at han ikke har « varig svekkede sjelsevner ». Det eneste aktuelle grunnvilkåret for sikring, som lagmannsretten har funnet oppfylt, er at A har « mangelfullt utviklede ... sjelsevner ».

De sakkyndige har konkludert forskjellig i dette spørsmålet. Psykiaterne Pål Abrahamsen og Steinar M. Hauge har konkludert med at vilkåret ikke er oppfylt, mens psykiater John Otto Haug og overlege Ole Herman Robak har konkludert motsatt. For mitt standpunkt er det ikke nødvendig å gå detaljert inn på deres begrunnelse. Jeg viser til at en person ikke har « mangelfullt utviklede ... sjelsevner » med mindre symptomene har vist seg i ung alder. I vedlegg til NOU 1974:17 uttaler således Helge Røstad, jf. side 217-218:

64.

« « Mangelfullt utviklede sjelsevner » dekker det forhold at sjelsevnene ikke er nådd til full utvikling, enten på grunn av en medfødt svakhet eller en meget tidlig inntrådt hemning som har ført til en mangelfull utvikling av personligheten. Begrepet er antatt å dekke to hovedformer for utviklingshemning: åndssvakhet og psykopati. »

På side 219-220 fortsetter han:

« Det avvik som skal gi grunnlag for en diagnostisering som psykopat, må ha manifestert seg på en klar måte, og gjennom en grundig anamnese må det kunne påvises at observanden har båret på dette karaktertrekk helt fra tidlig barnealder, at han med andre ord *er* avvikende og ikke bare - som følge av livs- og miljøforholdene - *er blitt* avvikende. Psykopatien skal grunne seg på individets egne, sviktende muligheter for normal karakterutvikling. »

Psykiaterne Abrahamsen og Hauge har for det første vurdert A i forhold til det internasjonale diagnosesystem ICD-10, utarbeidet av WHO og vedtatt for bruk i Norge. A er vurdert i forhold til diagnose F 60.2, dyssosial personlighetsforstyrrelse, som er det alternativet som i dag - etter at psykopatibegrepet er forlatt som diagnostisk kategori - nærmest tilsvarer « mangelfullt utviklede ... sjelsevner ». De har også vurdert ham i forhold til diagnosen 301.7, antisosial personlighetsforstyrrelse under systemet DSM-IV, som er utarbeidet av American Psychiatric Association. I forhold til ICD-10 F 60.2 er deres konklusjon at « observanden ikke møter kriteriene til denne diagnosen, så meget mer som vi ikke har funnet holdepunkter for « atferdsforstyrrelse i barndom og ungdom » ». Konklusjonen er den samme i forhold til DSM-IV 301.7. De har ikke funnet « et vedvarende mønster fra 15 års alderen som er kjennetegnet av tilsidesettelse og krenkelse av andres rettigheter ».

Psykiater Haug og overlege Robak har derimot konkludert med at diagnosen F 60.2 i ICD-10 kan anvendes, og med at A har mangelfullt utviklede sjelsevner. Om innledningen til As dyssosiale atferd uttaler de:

« ICD-10 presiserer at diagnosen personlighetsforstyrrelse sjelden vil være aktuell før 16-17 års alder. Personlighetsforstyrrelsen pleier å vise seg i sen barndom eller i ungdomsalderen. Dette er i samsvar med det som de sakkyndige har kunnet bringe på det rene. Vi finner det klarlagt at obs.' dyssosiale atferd startet i tenårene, på den tiden da han forlot yrkesskolen. Dette dyssosiale atferdsmønster vedvarte like til det ble avbrutt ved hans innsettelse i fengsel. »

Som grunnlag for As dyssosiale atferdsmønster i ungdomsårene har de vist til:

« Han fullførte ungdomsskolen uten store problemer. Deretter begynte han på yrkesskole, men sluttet etter ½ år. - I de følgende årene hadde obs. diverse former for ufaglært arbeide, som postbud, på restaurant, som dørvakt på nattklubb, osv.. Han prøvde også å drive egen pub, men fikk det ikke til å gå økonomisk. ... Det fremgår ikke med noen sikkerhet i dokumentene, når obs. begynte å vise kriminell atferd. Det synes imidlertid relativt sikkert at dette går tilbake til årene før 1984. Da kom det til et oppgjør mellom obs. og hans far, så alvorlig at de brøt enhver kontakt. »

Aktor har opplyst at hun ikke kjenner til ytterligere negative forhold fra As ungdom. På denne bakgrunn kan det etter min mening ikke konkluderes med at han har « mangelfullt utviklede ... sjelsevner ».

Vilkåret krever at personlighetsforstyrrelsen har vist seg i ung alder, men jeg finner det ikke nødvendig å ta stilling til om det er tilstrekkelig at den viser seg i 16 til 17-årsalderen som Haug og Robak har lagt til grunn. Opplysningene om angivelig negativ opptreden fra As side før han nådde denne alderen er etter min mening for løse til å begrunne at A har « mangelfullt utviklede ... sjelsevner ».

». At han sluttet på yrkesskolen etter ½ år er isolert sett irrelevant. Og etter min mening kan man heller ikke legge til grunn at hans kriminalitet debuterte i 16 til 17-årsalderen. I henhold til strafferegisteret ble første registrerte forbrytelse, et grovt tyveri, begått i juni 1984 - med andre ord like før han fylte 20 år. Dette gir ikke grunnlag for å konstatere at han allerede hadde drevet med kriminalitet i flere år.

Jeg er etter dette kommet til at vilkårene for sikring ikke er oppfylt. Det er dermed ikke grunnlag for å anvende forvaring i denne saken.

Med hensyn til straffutmålingen gjentar jeg innledningsvis at A totalt er dømt for 103 forbrytelser. Saken er så omfattende at både aktor og forsvarer har opplyst at de ikke kjenner noen sak som gir nevneverdig veiledning ved straffutmålingen.

For så vidt gjelder utpresningene mot C bemerker jeg at de er av svært samfunnsskadelig karakter ved at de har et klart mafialignende preg. Av allmennpreventive grunner må det reageres strengt mot dem. Og vedrørende ranene nevner jeg at da det er brukt kniv ved ett ran, pistol ved et annet, har lagmannsretten fremhevet at disse ranene grenser mot grovt ran.

Om voldsforbrytelsene og truslene bemerker jeg generelt at de i stor utstrekning er langt alvorligere enn subsumsjonen isolert sett kunne synes å tilsi. Dette selv om straffeloven §232 er anvendt ved nesten alle voldsforbrytelsene, og samtlige trusler er subsumert under §227 annet straffalternativ.

De forbrytelsene jeg omtalte særskilt i forbindelse med forbrytelser begått julehelgen 1997, er nok de alvorligste forbrytelsene mot straffeloven §227 og §229 som A er funnet skyldig i. Men de er likevel illustrerende for hans kriminalitet.

For det første opptrådte han gjennomgående svært beregnende ved at skadene ble begrenset samtidig som lidelsene ofte ble atskillig større enn subsumsjonen indikerer. Flere av forbrytelsene har klare trekk av tortur. Videre illustrerer eksemplene fra julehelgen at voldsforbrytelsene ofte varte over lang tid - i noen tilfeller i mer enn én time. Og trusselepisoden mot I viser at han i kraft av sin ledende posisjon i « X » til dels direkte anvendte denne gjengen eller deler av den. Og når den ikke ble benyttet direkte, visste alltid de fornærmede at de kunne bli utsatt for den om de ikke bøyde seg for hans vilje.

Det siste ble særlig C utsatt for. Når han i årevis bøyde seg for As gjentatte utpresninger, fremstår både As egen brutalitet og « X » som sentrale samvirkende årsaker. For Cs vedkommende gir det ikke et tilstrekkelig bilde bare å summere antallet forbrytelser. På bakgrunn av byrettens beskrivelse legger jeg til grunn at han i hele perioden levde under et konstant og sterkt psykisk press idet han aldri kunne vite når A igjen fant på at han skyldte penger for et eller annet angivelig mellomværende.

Det må også reageres strengt overfor forbrytelsene mot hans ektefelle E og hans senere samboer F - personer som hadde små muligheter for å verge seg mot overgrepene, og som av frykt for ytterligere vold fikk problemer med å flytte fra ham. Det dreier seg om til dels svært alvorlig familievold som overfor E varte i flere år. Og lagmannsretten har lagt til grunn at både hun og F fortsatt lider av ettervirkninger av psykisk karakter.

For overgrepene mot E er det videre et skjerpene moment at ved tre av overgrepene var partenes barn til stede.

Også noen av de andre ofrene har opplyst at de lider av ettervirkninger etter overgrepene - noe den utviste brutalitet gjør klart forståelig. Og lagmannsretten uttaler at flere av de fornærmede « ga på en troverdig måte uttrykk for at de fortsatt og til tross for at A lenge har sittet i fengsel, var redd for ham og gjengen hans ». Dette illustrerer hvor skremmende overgrepene må ha vært.

Etter min mening kan det ikke legges nevneverdig vekt på at det nå har gått mer enn 4 ½ år siden A ble varetektsfengslet. Etter sakens omfang og karakter måtte etterforskningen bli tidkrevende, og det er derfor ikke noe å si på at hovedforhandlingen ble innledet ca ett år senere. Og den videre fremdriften er det, hensett til sakens omfang, lite å bemerke til.

Derimot må det legges en viss vekt på at varetektsfengslingen har blitt svært langvarig. A var således kontinuerlig varetektsfengslet fra 13. januar 1998 til han ble overført til foregrepet soning i annen halvdel av juli 2001. Han har fortsatt ikke fått permisjon fra soningen.

Sakens alvor medfører at det er nødvendig å avgjøre hvilken lengstestraff som kan utmåles i denne saken. Det er forbrytelsene mot straffeloven §229 første straffalternativ som kan gi høyest strafferamme. Spørsmålet er om strafferammen på tre år i §229 første straffalternativ først skal forhøyes med en halvpart med hjemmel i §230 før strafferammen forhøyes med tre år med hjemmel i §232, eller om forhøyelsen skal skje i omvendt rekkefølge. Ved det første alternativet blir strafferammen fengsel i 7 år og 6 måneder, mens den ved det andre blir 9 år. Når strafferammen deretter forhøyes med en halvpart for konkurrens, jf. §62, blir den henholdsvis 11 år og 3 måneder og 13 år og 6 måneder ved de to alternativene.

I teorien anbefales det siste alternativet, jf. Røstad: Innkast i straffefeltet side 335-336, Bratholm/Matningsdal (red.): Straffeloven med kommentarer, Bind II side 585-586 og Eskeland: Strafferett side 403-404. Dette standpunktet har etter min mening de beste grunner for seg: Ved utformingen av straffebudene mot forsettlig legemskrenkelser i §228, §229 og §231 er nærmere bestemte straffskjerpingsgrunner av lovtekniske grunner samlet i en særskilt paragraf i stedet for å innta dem i det enkelte straffebudet. Hadde lovgiveren valgt den motsatte løsningen, ville det ikke ha vært tvilsomt at det måtte tas utgangspunkt i den høyere strafferammen før forhøyelsen etter §230. Denne lovteknikken kan ikke være avgjørende. Avgjørende må være at når det foreligger forhold som nevnt i §232, gir det overtredelsen av det enkelte straffebud et grovere preg. Dette bør avspeiles før strafferammen forhøyes med hjemmel i §230.

Strafferammen er etter dette 13 år og 6 måneder. Og §64 medfører ikke at den reduseres til 11 år og 6 måneder fordi en del forhold er begått før A i 1995 ble idømt fengsel i 2 år. En slik reduksjon ville forutsette at samtlige forhold var begått før denne dommen, men i vår sak er en betydelig andel av forbrytelsene begått etter dommen. Men for de forhold som er eldre enn dommen har §64 betydning ved vurderingen av hvilken vekt de har ved straffutmålingen.

Da det også ble idømt sikring, kom lagmannsretten til at fengselsstraffen burde settes til 10 år. Når sikring ikke lenger er aktuelt, finner jeg det for min del klart at straffen er blitt vesentlig for lav. På bakgrunn av ovenstående er jeg kommet til at straffen passende kan settes til fengsel i 12 år. I domsslutningen vil det videre bli gjort fradrag for varetektsfengsling med 1399 dager idet A har utholdt ytterligere 25 dager varetekt før han ble overført til foregripet soning.

Jeg kan ikke se at denne skjerpingen kommer som noen urimelig overraskelse for A: Når lagmannsretten direkte uttalte at straffen var redusert fordi det samtidig ble idømt sikring, gav den samtidig et signal om at straffenivået i realiteten var høyere. Selv om aktor på uttrykkelig spørsmål fra retten om hun ville påstå høyere straff dersom det ikke ble idømt forvaring svarte at hun ikke var innstilt på det, gav dette etter mitt syn et tilstrekkelig signal om at skjerpning kunne være aktuelt.

Jeg stemmer for denne dom:

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

1. Straffen for A settes til fengsel i 12 - tolv - år. I straffen fragår 1 399 - ettusentrehundreognittini - dager for varetektsfengsel.
2. Bemyndigelsen til å anvende sikringsmidler går ut.

Dommer **Stabel**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer **Skoghøy**: Likeså.

Dommer **Flock**: Likeså.

Dommer **Lund**: Jeg er enig i førstvoterendes beskrivelse av de straffbare forhold og i hans syn på spørsmålet om strafferammen og anvendelsen av straffeloven §64. Jeg er også enig i at sikringsbemyndigelsen utgår. Men i motsetning til ham mener jeg at dette ikke bør føre til at straffen skjerpes i Høyesterett. Lagmannsrettens straffutmåling er utelukkende påanket av domfelte. Dette er ikke prinsipielt til hinder for at straffen skjerpes, men slik jeg oppfatter Høyesteretts praksis vil skjerpelse da bare skje i sjeldne unntakstilfeller hvor det er klart at den straffutmåling som påankes er

alt for lav. Normalt vil da også møtende aktor ha gitt uttrykk for dette. Det er ikke holdepunkter for at Høyesteretts praksis er strengere når domfelte ikke bare anker straffutmålingen, men også sikringsbemyndigelsen. Så vidt jeg kan se inneholder ikke praksis de siste 20 år eksempel på at Høyesterett ved domfeltes anke har skjerpet straffen etter å ha latt sikringsbemyndigelsen utgå. Jeg bemerker for øvrig at aktor - under henvisning til at straffskjerpelse ikke skjer når krav på konvertering til forvaring av rettskraftig dom på straff og sikring ikke fører frem - i Høyesteretts skranke har gitt uttrykk for at hun mener straffskjerpelse ikke bør skje. Forsvareren har ikke uttalt seg om spørsmålet, og det har han etter min oppfatning heller ikke hatt foranledning til. Jeg mener således at den straff lagmannsretten har utmålt bør bli stående.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

- 1. Straffen for A settes til fengsel i 12 - tolv - år. I straffen fragår 1399 - ettusentrehundreognittini - dager for varetektsfengsel.*
- 2. Bemyndigelsen til å anvende sikringsmidler går ut.*

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

68.

Høyesterett - Dom.**INSTANS:** Høyesterett - Dom.**DATO:** 2002-12-18**PUBLISERT:** HR-2002-00663 - Rt-2002-1667 (367-2002)**STIKKORD:** Strafferett. Forvaring. Straffutmåling.**SAMMENDRAG:** Saken gjaldt spørsmålet om det skulle anvendes forvaring etter straffeloven §39c nr 1 ved domfellelse for blant annet to forsøk på overlagt drap og ett forsøk på forsettlig drap, jf straffeloven §233 første og annet ledd, jf §49 og §233 første ledd, jf §49. Høyesterett fant at vilkårene for forvaring var oppfylt og satte tidsrammen for forvaringen til ni år med en minstetid på seks år.**Henvisninger:** lov-1902-05-22-10-§233 (Strl §233), lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c), lov-1902-05-22-10-§49 (Strl §49).**SAKSGANG:** Oslo byrett 01-01161 M/ 42 - Borgarting lagmannsrett LB-2001-02513 M/ 01 - Høyesterett HR-2002-00663 , straffesak, anke.**PARTER:** A (advokat John Christian Elden) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Knut H. Kallerud).**FORFATTER:** Coward, Flock, Mitsem, Stabel, Lund.**Henvisninger i teksten:** lov-1814-05-17-§97 (Grl §97), lov-1902-05-22-10-§227 (Strl §227), lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§39e (Strl §39e), lov-1902-05-22-10-§39f (Strl §39f), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1961-06-09-1-§27b (Våpenlov §27b), lov-1961-06-09-1-§33 (Våpenlov §33), lov-1997-01-17-11

Dommer Coward: Saken gjelder reaksjonsfastsettelsen - om det skal anvendes forvaring, og i tilfelle med hvilken tidsramme og minstetid - ved domfellelse for blant annet to forsøk på overlagt drap og ett forsøk på forsettlig drap.

Oslo byrett avsa 29. juni 2001 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født *.*.1976, dømmes for to overtredelser av straffeloven §233 første og annet ledd jf §49, én overtredelse av straffeloven §233 første ledd jf §49, én overtredelse av straffeloven §227 første straffalternativ samt våpenloven §33 annet ledd jf §27b annet ledd - alt sammenholdt med straffeloven §§62 første ledd, 63 annet ledd og 64 første ledd - til en straff av fengsel i 6 - seks - år. Til fradrag i straffen går 439 - firehundreogtrettini - dager for utholdt varetekt.
2. A frifinnes for tiltalens post Ic).
3. Påtalemyndigheten gis bemyndigelse til å anvende sikringsmidler overfor A som fastsatt i straffeloven §39 nr. 1 litra a-f for et tidsrom av inntil 5 - fem - år.
4. Til fordel for statskassen inndras 1 stk. pistol, cal. 25 av merket H & R, med 3 patroner samt en pistol, cal. 22 av merket V. Bernadelli V.T., med 10 patroner.
5. Saksomkostninger idømmes ikke.»

Den domfelte, A, anket til Borgarting lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, unntatt for én post om overtredelse av våpenloven. I lagmannsrettens dom 11. februar 2002 ble han funnet skyldig på alle punkter. Endringer i straffelovens regler om særreaksjoner var trådt i kraft 1. januar 2002, den sikringsbemyndigelsen som byretten hadde gitt, kunne ikke opprettholdes, og påtalemyndigheten la ned påstand om forvaring i anstalt, jf. nr. 2 i overgangsreglene i lov 17. januar 1997 nr. 11. Lagmannsretten kom til at det var grunnlag for dom på forvaring, og satte en tidsramme på ti år og en minstetid på seks år. Én av fagdommerne stemte for at tidsrammen skulle være ni år og

minstetiden fire år og seks måneder, i samsvar med aktors påstand. Domsslutningen lyder slik:

« A, f. *.76, dømmes for overtredelse av straffeloven §233 første og annet ledd, jf. §49, straffeloven §233 første ledd, jf. §49, straffeloven §227, første straffalternativ og våpenloven §33 annet ledd, jf. §27b første og annet ledd, samt for det forhold som han er endelig domfelt for ved Oslo byretts dom av 29. juni 2001 (tiltalens pkt. IV a) - alt sammenholdt med straffeloven §§62 første ledd og 64 første ledd - til forvaring i anstalt, jf. straffeloven §39c nr. 1, med en tidsramme på 10 - ti - år og med minstetid 6 - seks - år, jf. straffeloven §39e, første og annet ledd. Til fradrag kommer 693 - sekshundreognittitre - dager for utholdt varetekt. »

A har anket til Høyesterett over fastsettelsen av reaksjonen, og mener prinsipielt at den bør være en tidsbestemt fengselsstraff. Psykiater Steinar M. Hauge, som sammen med psykiater Pål Abrahamsen var oppnevnt som rettspsykiatrisk sakkyndig for byretten og lagmannsretten, har vært oppnevnt som sakkyndig også for Høyesterett og har avgitt en skriftlig erklæring.

Jeg er kommet til at anken bare i meget begrenset grad kan føre frem.

A er en nå snart 26 år gammel somalisk statsborger som har bodd i Norge siden 1993, etter en meget vanskelig oppvekst i Somalia og Kenya. Selv har han forklart at han under krigshandlingene i Somalia var vitne til at faren ble skutt og drept, og at han tidlig ble skilt fra moren og flere av søsknene. I Norge har han ikke vært i inntektsbringende arbeid, og har levd av sosialstøtte.

A har tidligere, fra 1994 og 2000, to straffedommer for voldsforbrytelser - i begge sakene gjaldt det blant annet legemsbeskadigelse med særlig farlig redskap foretatt overfor dørvakter på utesteder.

Også de alvorligste forholdene i saken nå gjelder voldsforbrytelser overfor dørvakter. Det er tale om to tilfeller av forsøk på overlagt drap og ett tilfelle av forsøk på forsettlig drap. I lagmannsrettens dom er forsøket på forsettlig drap beskrevet slik:

« Den første episoden fant sted på utestedet Traxx i Rosenkrantzgt. i Oslo den 14. november 1999. A hadde brakt med seg en pistol, kaliber 25 med skarpe skudd i magasinet. Ved 3-tiden om natten kom han opp i klammeri med en medgjest, og det endte med at han ble bortvist av dørvakten B. A gjorde motstand og brukte grov munn og ble etterhvert geleidet ut. Ved inngangspartiet snublet han og falt. Han kom seg opp ved egen hjelp. Han trakk da frem en pistol og siktet mot B. B kom seg inn i lokalet og lukket døren bak seg. Etter kort tid tittet han ut av døren og oppdaget da at tiltalte siktet mot ham med pistolen på et par meters avstand. B hørte et smell eller en lyd som om pistolen ble trukket av, men det kom ikke noe skudd. A begynte å fikle med pistolen som om han ville ta nytt ladegrep og ble da lagt i bakken av B og en annen dørvakt ... »

Forsøkene på overlagt drap - og i forbindelse med dem en forutgående trussel - er beskrevet slik av lagmannsretten:

« Den andre episoden fant sted 14. mai 2000. A hadde da ved 3-tiden om natten kommet til utestedet Baronen og Baronessen sammen med to kamerater. Det var kø utenfor og de tre forsøkte å komme forbi køen, men ble avvist av dørvakten. A har selv bekreftet at han ble meget sint, og det er etter lagrettens kjennelse klart at han kom med grove trusler overfor dørvakten. Han ga uttrykk for at han ville drepe dørvakten og gjorde tegn med hånden langs halsen for å indikere at han ville skjære over strupen på vedkommende. De tre tok deretter en pirat-taxi hjem til A. Det kan muligens være noe uklart hvem som tok initiativet til turen og hvem som opprinnelig foreslo at de skulle hente en pistol. Det er i alle fall på det rene at A dro opp i sin leilighet og hentet en skarpladd pistol som han hadde liggende der. Han har selv forklart at han også tok med seg skarpe skudd i lommen. Pirat-taxien dro tilbake til sentrum og stoppet like i nærheten av Baronen og Baronessen. A gikk ut av bilen og bort mot inngangspartiet der tre av dørvaktene sto. På cirka

70.

to meters avstand trakk han frem pistolen, tok ladegrep og siktet mot dørvakt C. C mener at han så at A gjorde forsøk på å trekke av, men det kom ikke noe skudd. C løp inn i lokalet og gjennom en pub til en sidedør 10 - 20 meter lengre bort. Mens han løp så han gjennom vinduet at A tok nye ladegrep. A siktet mot dørvakt D og forsøkte å trekke av på nytt. I mellomtiden var C kommet ut på gaten og fikk lagt A i bakken bakfra. »

Lagmannsretten betegner det « som et fantastisk hell i uhellet at det ikke endte med ett eller flere drap ».

Det er ikke tvilsomt at *domfellelsen gjelder alvorlige voldsforbrytelser*, slik at den relevante bestemmelsen ved vurderingen av om det skal anvendes forvaring, er nr. 1 i straffeloven §39c. Det heter i §39c:

« Når en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet, kan forvaring i anstalt under kriminalomsorgen idømmes i stedet for fengselsstraff når vilkårene i nr. 1 eller nr. 2 er oppfylt:

1. Lovbryteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå en alvorlig voldsforbrytelse, ... I tillegg må det antas å være en nærliggende fare for at lovbryteren på nytt vil begå en slik forbrytelse. Ved farevurderingen skal det legges vekt på den begåtte forbrytelsen eller forsøket sammenholdt særlig med lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne. Det skal særlig legges vekt på om lovbryteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i første punktum. »

Lagmannsretten fant det åpenbart at alle vilkårene for å anvende forvaring var oppfylt - det vil si i tillegg til vilkåret om at domfellelsen gjaldt alvorlige voldsforbrytelser, også vilkårene om en nærliggende fare at den domfelte på ny vil begå en forbrytelse som nevnt i §39 nr. 1 første punktum, og om at en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet. Lagmannsretten viste til uttalelser fra de rettspsykiatriske sakkyndige og til sine egne observasjoner.

Jeg er enig i at alle vilkårene - som for øvrig i noen grad går over i hverandre - er oppfylt.

Hva det skal legges vekt på ved avgjørelsen av om det er en *nærliggende gjentakelsesfarefare*, er beskrevet i lovteksten, jf. også redegjørelsen i Høyesteretts dom i Rt-2002-889 på side 892. De straffbare handlingene som den domfelte har begått, skal stå sentralt, og i vår sak ser jeg det som klart at de handlingene som domfellelsen nå gjelder, sett i sammenheng med handlingene som A tidligere er domfelt for, i seg selv gir grunnlag for å konstatere at kravet er oppfylt. Som nevnt kom A til Norge i 1993. Allerede i 1994 fikk han sin første dom for voldskriminalitet - legemsbeskadigelse med særlig farlig redskap. Han hadde da, etter å ha blitt nektet adgang til et utested, kuttet en dørvakt syv kutt med barberblad; ett av kuttene var på ca. 13 cm i mageregionen og måtte syes med 12 sting. I 1995 begikk han nye voldsforbrytelser, som imidlertid først ble pådømt ved Oslo byretts dom 8. september 2000. Også denne dommen gjaldt blant annet legemsbeskadigelse med særlig farlig redskap overfor en dørvakt, som riktignok ikke da var i tjeneste; A knuste en flaske i ansiktet på dørvakten, ifølge dommen som en ren hevna. Han ble også dømt for å ha slått og truet ansatte ved et sosialkontor. Før denne dommen ble avsagt, hadde han begått et av forholdene i vår sak - forsøket på forsettlig drap på dørvakten på Traxx. Han ble varetektsfengslet i flere uker etter dette drapsforsøket. Et halvt år etter kom så de aller alvorligste forholdene, forsøkene på overlagt drap på dørvakter ved Baron og Baronessen. A har altså ikke bare foretatt en rekke grove voldshandlinger overfor dørvakter; det har også vært en utvikling i retning av stadig mer alvorlige handlinger.

Gjentakelsesfaren blir understøttet av det som foreligger om hans « sosiale og personlige funksjonsevne ». Jeg viser her til det som kommer frem i de nyere rettspsykiatriske erklæringene. I motsetning til hva som var konklusjonen i en rettspsykiatrisk erklæring til bruk i 1994-saken, konkluderte de sakkyndige i vår sak i en erklæring fra august 2000 med at A har mangelfullt utviklede og varig svekkede sjelsevner. Når det gjelder den rettspsykiatriske erklæringen for Høyesterett, nevner jeg at A nå ikke ønsket å snakke med psykiater Hauge, men at han hadde gjort det i forbindelse med

71.

forberedelse av byretts- og lagmannsrettssaken. I erklæringen for Høyesterett heter det blant annet:

« Konklusjonen blir at han ut fra de mest brukte tilgjengelige vurderingssystemer (HCR-20) for fremtidig risiko for fremtidig voldsadferd skårer klart forhøyet. Ut fra klinisk skjønn og de ovenstående vurderinger må jeg gi uttrykk for betydelig pessimisme med hensyn til prognose. Jeg vektlegger spesielt at han har svært dårlig basis for videre utvikling. Han har ingen utdanning, og ingen realistiske planer om å skaffe seg det. Hans sosiale støtte i familie og venner synes mager, og hans evne til å utvikle trygge, stabile og støttende sosiale relasjoner synes å være lite tilstede. Hans evne til å ta ansvar for sin egen sosiale situasjon og sine handlinger synes lite utviklet, og dette stoppes av et tilsynelatende gjennomgående trekk med å legge ansvar over på andre og generell bortforklaring.

5 Konklusjon

Den sakkyndige finner at observanden møter kriteriene til personlighetsdiagnosene *F60.2 Dyssosial personlighetsforstyrrelse, F43.2 Tilpasningsforstyrrelse og F19.1 Psykisk lidelse som skyldes bruk av flere stoff*. Han møter i vesentlig grad kriteriene for psykopati. ... »

Det neste vilkåret er at *en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet*. Ved denne vurderingen har det selvsagt betydning hvor lang en tidsbestemt straff ville bli - selv om noen nøyaktig angivelse ikke kan være nødvendig. De tre drapsforsøkene A er dømt for, måtte gi grunn til en langvarig fengselsstraff. Det har betydning både at dørvakter er en utsatt gruppe, og at bruk av skytevåpen på offentlig sted representerer et spesielt faremoment, jf. om det siste Høyesteretts dom i Rt-2000-1978. Som det har fremgått, satte byretten straffen til fengsel i seks år, med tillegg av sikringsbemyndigelse for fem år, noe som antyder en høyere fengselsstraff uten sikring. Jeg mener at en passende fengselsstraff ville ligge noe høyere - i sjiktet åtte til ni år.

A har et varetektsfradrag på vel tre år, og det ville innebære prøveløslatelse fra en tidsbestemt fengselsstraff etter to-tredjedels-regelen om ca. tre år.

Etter mitt syn vil en tidsbestemt straff ikke gi tilstrekkelig vern for samfunnet. Karakteren av de forbrytelsene A har begått, sammenholdt med det vi vet om hans personlighet, tyder på en fare for alvorlige voldshandlinger i atskillige år fremover. Den sakkyndige har gitt uttrykk for « betydelig pessimisme med hensyn til prognose ».

Bestemmelsen i §39c er formet som en « kan-regel ». Men er det først klart at vilkårene i nr. 1 er oppfylt, antar jeg at det må foreligge spesielle omstendigheter hvis forvaring likevel ikke skal idømmes, og slike omstendigheter ser jeg ikke i vår sak. - I sammenheng med den skjønnsmessige vurderingen nevner jeg at lagmannsretten har lagt vekt på at A selv vil kunne ha nytte av et lengre forvaringsopphold. Jeg mener - som både forsvareren og aktor - at dette ikke er et relevant moment.

Det bør settes en *minstetid* for forvaringen, det vil si den tiden da prøveløslatelse tidligst kan skje, jf. straffeloven §39e andre ledd. Minstetiden bør settes med utgangspunkt i et anslag over når prøveløslatelse etter en fengselsstraff ville kunne skjedd, jf. Innst.O.nr.34 (1996-1997) side 22 og Rt-2002-889 på side 894-5 Ut fra en alternativ fengselsstraff på åtte til ni år ser jeg en minstetid på seks år som passende.

Videre må det etter straffeloven §39e første ledd første punktum fastsettes en *tidsramme* for forvaringen. Som det fremgår av Rt-2002-889 på side 895-6, er betydningen av tidsrammen i dommen begrenset. Tidsrammen er ikke til hinder for en tidligere prøveløslatelse - det er det minstetiden som avgjør - men prøveløslatelse krever et initiativ fra den domfelte eller kriminalomsorgen, jf. straffeloven §39f andre ledd. På den andre siden er tidsrammen ikke til hinder for at forvaringen forlenges utover rammen, men det krever at påtalemyndigheten tar initiativ til å få rettens avgjørelse av det, jf. andre punktum i §39e første ledd. Det kan sies at det tidsrammen har betydning for, er hvem som må ta et initiativ. Men samtidig kan nok tidsrammen ha symbolske og psykologiske virkninger - overfor allmennheten, for den dømte selv og for en domstol som senere skal avgjøre en sak om prøveløslatelse.

I Rt-2002-889 ble tidsrammen satt til 15 år, etter det jeg kan se uten at det ble sett som utslag av en

72.

mer generell norm, mens et mindretall gikk inn for en ramme på ni år, som i den saken omtrent tilsvarte den alternative fengselsstraffen. Etter min mening kan det ikke være riktig å prøve å komme frem til et bestemt forhold mellom tidsramme og alternativ fengselsstraff som skal gjelde generelt. Forholdstallet bør kunne variere etter hvor sikkert retten mener å kunne vurdere den domfeltes farlighet mange år fremover, og det kan også ha betydning om det er tale om en særlig kort eller en særlig lang alternativ fengselsstraff.

Aktor i vår sak, som har nedlagt påstand om en tidsramme på ti år, har fremholdt at det er uheldig om tidsrammen settes så kort at det blir liten tid til å se hvordan en prøveløslatelse fungerer. Etter min mening er betydningen av dette begrenset, fordi et slikt problem i alle fall kan oppstå ved prøveløslatelse kort før tidsrammen går ut, og dessuten har påtalemyndigheten muligheten for å begjære forlengelse. Forsvareren har på sin side pekt på at forvaringsdømte vanligvis vil være uten juridisk bistand under forvaringen, og dermed ha begrensede muligheter for å vareta sine interesser. Det kan gjøre det betenkelig å sette tidsrammen slik at avslutning av forvaringen i en lang periode kan avhenge av et initiativ fra den forvaringsdømte. - Jeg er kommet til at tidsrammen i vår sak passende kan settes til ni år.

Endelig nevner jeg at jeg her ikke ser noe problem i forhold til forbudet i Grunnloven §97 mot tilbakevirkende lover, noe forsvareren heller ikke har anført. Lagmannsretten har riktignok ikke uttrykkelig tatt stilling til om vilkårene for sikring var til stede, slik byretten gjorde. Men ut fra de rettspsykiatriske erklæringene kan jeg ikke se at dette er tvilsomt, og jeg kan heller ikke se at tidsbestemt fengsel med tillegg av sikring ville ha gitt et gunstigere resultat for A.

Både forsvareren og aktor har nedlagt påstand om at dommen nå skal omfatte også forholdene som ble pådømt ved Oslo byretts dom 8. september 2000, og de er enige om at varetektsfradraget da utgjorde 1105 dager pr. 10. desember, det vil si i dag 1113 dager. Jeg er enig i dette, og stemmer for denne dom:

For de forhold som er pådømt ved lagmannsrettens dom jf. Oslo byretts dom 29. juni 2001 og ved Oslo byretts dom 8. september 2000, settes straffen til forvaring etter straffeloven §39c med en tidsramme på 9 - ni - år og en minstetid på 6 - seks - år.

I tidsrammen og minstetiden fragår i alt 1113 - ettusenetthundreogtrenten - dager for varetektsfengsel.

Dommer Flock: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer Miltsem: Likeså.

Dommer Stabel: Likeså.

Dommer Lund: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

For de forhold som er pådømt ved lagmannsrettens dom jf. Oslo byretts dom 29. juni 2001 og ved Oslo byretts dom 8. september 2000, settes straffen til forvaring etter straffeloven §39c med en tidsramme på 9 - ni - år og en minstetid på 6 - seks - år.

I tidsrammen og minstetiden fragår i alt 1113 - ettusenetthundreogtrenten - dager for varetektsfengsel.

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

Høyesterett - Dom.

INSTANS: Høyesterett - Dom.
DATO: 2002-12-18
PUBLISERT: HR-2002-00607 - Rt-2002-1673 (368-2002)
STIKKORD: Strafferett. Voldtekt. Forvaring. Straffutmåling.
SAMMENDRAG: En 32 år gammel mann var dømt blant annet for fem voldtekter, jf straffeloven §192. Spørsmålet var om vilkårene for forvaring i straffeloven §39c nr 1 var oppfylt. Selv om voldtektene var foretatt overfor samboere, fant Høyesterett at det forelå nærliggende fare for gjentakelse. At domfelte var døvstum, gjorde ikke forvaringsstraff uhensiktsmessig.
Henvisninger: lov-1902-05-22-10-§192 (Strl §192), lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c).
SAKSGANG: Eiker, Modum og Sigdal herredsrett - Agder lagmannsrett LA-2001-00479 M - Høyesterett HR-2002-00607, straffesak, anke.
PARTER: A (advokat Berit Reiss-Andersen) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Knut H. Kallerud).
FORFATTER: Flock, Mitsen, Stabel, Coward, Lund.

Henvisninger i teksten: lov-1814-05-17-§97 (Grl §97), lov-1900-05-31-5-§17 (Løsgjengerlov §17), lov-1902-05-22-10-§227 (Strl §227), lov-1902-05-22-10-§228 (Strl §228), lov-1902-05-22-10-§232 (Strl §232), lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1902-05-22-10-§63 (Strl §63), lov-1981-05-22-25-§13 (Strpl §13), lov-1997-01-17-11

Dommer Flock: Saken gjelder forvaring etter straffeloven §39c nr. 1.

A, født *.*.1969, ble ved Nedre Telemark herredsretts dom av 8. desember 2000 domfelt for én overtredelse av straffeloven §192 første ledd 2. straffalternativ, voldtekt med samleie, til en straff av fengsel i to år. Dommen gjaldt også overtredelser av straffeloven §228 første ledd og av drukkenskapsloven §17. Trekvart år senere ble han ved Eiker, Modum og Sigdal herredsretts dom av 11. september 2001 straffedømt for ytterligere fire voldtekter, som ble henført under straffeloven §192 første ledd jf. annet ledd bokstav a, slik bestemmelsen lyder etter lovendring ved lov nr. 76/ 2000. Denne dommen omfattet blant annet også overtredelser av straffeloven §228 første ledd jf. §232 og en overtredelse av straffeloven §227 2. straffalternativ jf. §232. Straffen ble utmålt til fengsel i tre år og seks måneder. I tillegg ble påtalemyndigheten gitt fullmakt til å anvende sikringstiltak etter daværende §39 nr. 1 bokstav a - f i straffeloven for et tidsrom av opp til fem år. I dommene ble domfelte pålagt å betale oppreisning til i alt fire fornærmede med til sammen kr 200.000.

Domfelte anket begge dommene til lagmannsretten. Ankesakene ble forenet til felles behandling og pådømmelse ved Agder lagmannsrett, jf. straffeprosessloven §13. Når bortses fra enkelte mindre alvorlige forhold, gjaldt ankebehandlingen bevisbedømmelsen for alle de straffbare forhold som domfelte var funnet skyldig i ved de to dommene. For lagmannsretten nedla påtalemyndigheten påstand om forvaring, jf. lov 17. januar 1997 nr. 11 II.

Agder lagmannsrett avsa 18. mars 2002 (LA-2001-00479) dom som for straffekravet hadde slik domsslutning:

74. « 1. Tiltalte A, født *.*.969, dømmes for en overtredelse av straffeloven §192 første ledd 2. straffalternativ, to overtredelser av straffeloven §228 første ledd, en overtredelse av drukkenskapsloven §17, fire overtredelser av straffeloven §192 første ledd jf. annet ledd litra a), en overtredelse av straffeloven §227 2. straffalternativ jf. §232, samt for de forhold som er rettskraftig avgjort ved Eiker, Modum og Sigdal herredsretts dom av 11. september 2001, alt sammenholdt med straffeloven §62 første ledd og §63 annet ledd, til forvaring med en tidsramme på 8 - åtte - år og med en minstetid på 4 - fire - år, fratrukket 455 - firehundreogfemtifem - dager for utholdt varetekt. »

Domfelte har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder straffutmålingen i domsslutningens punkt 1. Prinsipalt gjøres gjeldende at det i stedet for forvaring må fastsettes en tidsbestemt fengselsstraff og subsidiært at forvaringsstraffen er for strengt utmålt.

Forsvareren har anført at vilkårene for forvaring i straffeloven §39c nr. 1 ikke er oppfylt. Det bestrides at det er en nærliggende fare for at domfelte vil begå en ny alvorlig forbrytelse. De fem voldtektene skjedde over en periode på knapt ett år. De sprang alle ut av det som den gang var domfeltes situasjon i samboerforhold fylt av konflikt. Det hevdes videre at grunnvilkåret i §39c ikke under noen omstendighet er oppfylt. En tidsbestemt fengselsstraff vil ha en så vidt lang varighet at det ved prøveløslatelse etter endt soning ikke er noe behov for å verne samfunnet mot ny alvorlig kriminalitet fra domfeltes side. I den helhetsvurdering som skal foretas, må det også tas hensyn til domfeltes situasjon som døvstum. Det er i dag uklart om han under en forvaring vil kunne gis de samme tilpassede soningsforhold som ved soning av tidsbestemt fengselsstraff.

Jeg er i likhet med lagmannsretten kommet til at vilkårene for forvaring etter straffeloven §39c nr. 1 i dette tilfelle er oppfylt. Men jeg ser noe annerledes på spørsmålene om minstetid og tidsramme for forvaringen.

Forvaringsbestemmelsen i straffeloven §39c nr. 1 inneholder tre vilkår, det generelle vilkåret innledningsvis om behov for vern av samfunnet, og de to særlige vilkår i nr. 1. Jeg finner det hensiktsmessig først å behandle de to særlige vilkårene.

Domfellelsen gjelder blant annet fem voldtekter. Det er således på det rene at vilkåret om at domfelte er funnet skyldig i en alvorlig forbrytelse av den karakter som nevnes i §39c nr. 1 1. punktum, her en sedelighetsforbrytelse, er oppfylt.

Ved vurderingen av faren for at domfelte vil begå en ny alvorlig forbrytelse av den art som er nevnt i det første særlige vilkåret, jf. §39c nr. 1 2. punktum, må det legges betydelig vekt på karakteren og omfanget av de straffbare handlinger som han nå er straffedømt for. Den første voldtekten fant sted i februar 2000. Domfelte var da samboer med fornærmede, B. Sammen hadde de to barn, som den gang var tre og fem år. Domfelte og samboeren hadde den aktuelle dagen kranglet. I alkoholpåvirket tilstand hadde han tildelt fornærmede flere slag, dratt henne inn på soveværelset, dyttet henne overende i sengen, tatt kvelertak og truet med å drepe henne. Han hadde deretter fulgt etter henne inn på badet hvor han rev av henne trusen og ved makt tiltvang seg et samleie på badegulvet. Ved samme anledning slo han begge barna og dro dem etter håret inn på barneværelset.

Etter dette opphørte samboerforholdet. Den påfølgende måned møtte domfelte C som han i løpet av de nærmeste måneder ble samboer med. Fra november 2000 bodde de sammen i egen nyinnflyttet bolig. Domfellelsen gjelder fire voldtekter mot denne nye samboeren, begått i oktober, november og desember 2000 og siste gang i januar 2001. Ved de tre første anledninger rev domfelte med makt av samboerens bukser og tiltvang seg samleie. Dette skjedde til tross for hennes protester og forsøk på å vri seg unna. Ved voldtekten i januar 2001 tok han tak rundt samboerens hals med begge hender. Samtidig som han hadde en kniv i nærheten, truet han med å kutte henne i brystet og i magen hvis hun ikke føyet ham. Med makt tiltvang han seg deretter samleie.

Jeg finner videre grunn til å nevne en overtredelse av straffeloven §228 første ledd jf. §232 begått mot domfeltes siste samboer, C. Ved den aktuelle anledningen holdt han henne fast, samtidig som hans bror satte en sprøyte med amfetamin i armen hennes. Dette skjedde til tross for hennes bestemte

75

protester. Hun var klar over at sprøyten på forhånd var blitt brukt av narkomane, og hun slet i tiden som fulgte med angst for å være blitt påført smitte.

Det følger av straffeloven §39c nr. 1 at det ved vurderingen av faren for gjentakelse av alvorlige straffbare handlinger også skal legges vekt på om domfelte tidligere har begått eller har forsøkt å begå slike forbrytelser. Det er her først og fremst grunn til å fremheve at domfellelsen som nevnt gjelder i alt fem fullbyrdede voldtekter begått innenfor et tidsrom på knapt et år. Domfelte har også tidligere begått en alvorlig sedelighetsforbrytelse. I 1988 ble han straffedømt for forsøk på voldtekt begått to år tidligere. Fornærmede var den gang en for domfelte ukjent kvinne som han nattetid fulgte etter, grep tak i og forsøkte å tvinge ut av veien. Etter at kvinnen hadde revet seg løs, ble hun på ny innhentet av domfelte som denne gang fikk dratt henne ut av veien hvor han forsøkte å få av henne klærne. Forsøket ble avbrutt som følge av at en bil blunket med lysene. Selv om forholdet ligger langt tilbake i tid, bidrar det til å kaste lys over gjentakelsesfaren.

Domfelte er tidligere judisielt observert flere ganger. I rettspsykiatrisk tilleggserklæring til Høyesterett avgitt 28. november 2002 av professor dr.med. Berthold Grünfeld og førsteamanuensis dr.med. Hans Jakob Stang som oppnevnte rettspsykiatriske sakkyndige, heter det blant annet:

« Hans livshistorie har vært komplisert av hans døvstumhet fra fødselen. Han er oppvokst under vanskelige familieforhold, med foreldres rusproblemer og skilsmisse, skole- og lærevansker, sviktende og yrkesmessig tilpasning, tidlig alvorlig volds- og sedelighetskriminalitet med ... voldtektsforsøk i 17 års alder, samt misbruk av rus- og vanedannende stoffer, i første rekke alkohol men også illegale narkotiske stoffer. Adferdsmessig har obs. frembudt flere av de karakteristiske trekk ved psykopati, dog ikke i så massiv grad at han i henhold til sjekkelisten kalt PCL-R (den reviderte sjekkelisten for psykopati) kan anses som lidende av en psykopatisk tilstand.

Det er videre på det rene at obs. har meget beskjeden innsikt for de problemer hans adferd- og reaksjonsmønster skaper både for ham selv og andre. Han forholder seg på en distansert og bagatelliserende måte til de straffbare forhold han er domfelt for. Behandling av ham vil være problematisk, dels på grunn av hans mangelfulle språkforståelse og delvis fordi han neppe vil være særlig motivert for terapi. Han fremstår emosjonelt og sosialt umoden. De sakkyndige mener at obs. fortsatt vil kunne være tilbøyelig til å handle impulsivt, særlig under rus.

....

De sakkyndige oppfatter obs. som en sårbar person med hensyn til evnen til å mestre påkjenninger og belastninger selv av hverdagslig karakter. Vi antar at det fortsatt vil være fare for at han kan komme til å reagere impulsivt og uhensiktsmessig når han utsettes for stress. Under ruspåvirkning vil terskelen for impulspregede reaksjoner kunne senkes ytterligere. Vi oppfatter obs. som fortsatt lidende av en dyssosial personlighetsforstyrrelse. »

Ved en samlet bedømmelse av de straffbare forhold som domfelte har begått, både de aktuelle og de som ligger tilbake i tid, og de opplysninger som foreligger om hans sosiale og personlige funksjonsevne, er jeg i likhet med lagmannsretten kommet til at det må antas å være en nærliggende fare for at han vil begå en ny alvorlig forbrytelse av seksuell og/ eller voldelig karakter. Jeg kan ikke se at det her bør legges avgjørende vekt på at de fem voldtektene er begått overfor samboere i angivelig konfliktfylte samboerforhold. Det er tale om to ulike, nært påfølgende samboerforhold, hvor domfeltes livssituasjon neppe har vært særlig annerledes enn hva han kan tenkes å oppleve etter endt soning. Ved bedømmelsen av gjentakelsesfaren er det først og fremst et annet forhold som springer i øynene: Hovedforhandlingen for Nedre Telemark herredsrett, som blant annet omfattet den ene voldtekten mot den første samboeren, ble avholdt i de første dagene av desember 2000, og dommen ble avsagt 8. desember d.å. Dette innebærer at de to første voldtektene mot den nye samboeren ble begått kort tid før denne hovedforhandlingen, den tredje omtrent på den tid hovedforhandlingen ble avholdt og den fjerde få uker etter at dommen på to års fengsel var avsagt.

Grunnvilkåret for forvaring etter straffeloven §39c er at en tidsbestemt straff ikke anses

76. tilstrekkelig til å verne samfunnet. En nærmere vurdering av dette vilkåret forutsetter en bedømmelse av hva som vil være en passende fengselsstraff for de straffbare handlinger som domfelte nå skal straffes for. En fengselsstraff vil etter min oppfatning ligge i området mellom fem og seks år. Dersom man tar hensyn til at varetektsopphold og foregrepet soning nå utgjør ca. to år, ville det kunne bety en prøveløslatelse om knapt et par år. Med den gjentakelsesfare som er til stede i dette tilfelle, kan jeg ikke se at en tidsbestemt fengselsstraff vil gi samfunnet tilstrekkelig vern.

Forsvareren har gjort gjeldende at en dom på forvaring som følge av domfeltes handicap vil ramme ham ekstra tungt, i alle fall i den grad forvaringstiden skal sones på Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt. Jeg viser her til førstvoterendes votum i dom avsagt 18. desember 2002 i sak nr. 2002/663 (HR-2002-00663). Straffeloven §39c nr. 1 er formet som en « kan-regel ». Er først vilkårene for forvaring oppfylt, må det foreligge spesielle omstendigheter hvis forvaring likevel ikke skal idømmes. Det følger av dette at hensynet til domfeltes ønsker med hensyn til arten og rammen omkring den frihetsberøvelse som han skal undergis, nødvendigvis må vike i forhold til samfunnets behov for vern. Jeg tilføyer at det følger av det eksisterende regelverk - som for øvrig ikke har funnet sin endelige form - at forvaring ikke nødvendigvis må skje ved opphold på Ila.

Det bør normalt fastsettes en minstetid for forvaringen med utgangspunkt i et anslag over når prøveløslatelse etter en fengselsstraff ville kunne ha skjedd. Som nevnt er domfelte døvstum. Det er noe uklart i hvilken grad det eksisterende regelverk om forvaring imøtekommer det særlige behov for tilrettelagt soning som han har. Dersom man i dette tilfelle unnlater å gi bestemmelse om minstetid for forvaringen, gir dette kriminalomsorgen mulighet for å gjennomføre en slik tilrettelagt soning ved prøveløslatelse på nærmere fastsatte vilkår. Jeg tilføyer at statsadvokaten ikke har nedlagt påstand om at det fastsettes minstetid. Jeg er etter dette kommet til at det ikke bør fastsettes noen minstetid i dette tilfellet.

Etter straffeloven §39e første ledd 1. punktum skal det fastsettes en tidsramme for forvaringen. Når det gjelder betydningen av denne rammen viser jeg på ny til dommen av 18. desember 2002 i sak nr. 2002/663 (HR-2002-00663). Jeg er på denne bakgrunn kommet til at tidsrammen i vår sak passende kan settes til 7 år.

Eiker, Modum og Sigdal herredsrett ga som nevnt innledningsvis påtalemyndigheten fullmakt til å anvende sikringstiltak overfor domfelte. Jeg kan ikke se at tidsbestemt fengsel med tillegg av sikring ville ha gitt et gunstigere resultat for domfelte. Den reaksjonen som nå fastsettes, representerer derfor ikke noe problem i forhold til forbudet i Grunnloven §97 mot tilbakevirkende lover.

Det er enighet om at varetektsfradraget utgjør 539 dager. Etter det opplyste har domfelte fra og med 10. juni 2002 gått over på foregrepet soning, noe som i dag utgjør 192 dager. Også denne tiden kommer til fradrag i tidsrammen.

Jeg stemmer for denne dom:

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

1. Tidsrammen for forvaring settes til 7 - syv - år.
2. Minstetid fastsettes ikke.

Dommer **Mitsem**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer **Stabel**: Likeså.

Dommer **Coward**: Likeså.

Dommer **Lund**: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

1. Tidsrammen for forvaring settes til 7 - syv - år.
2. Minstetid fastsettes ikke.

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

Høyesterett - Dom.

INSTANS: Høyesterett - Dom.

DATO: 2002-12-18

PUBLISERT: HR-2002-00668 - Rt-2002-1677 (369-2002)

STIKKORD: Strafferett. Forvaring. Straffutmåling.

SAMMENDRAG: Saken gjaldt konvertering av en dom på sikring til forvaring, jf straffeloven §39c nr 1. Høyesterett fant at det aktuelle ranet lå i grensesonen for hva som var en alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet eller utsatte disse rettighetene for fare. Selv om det var grunn til å frykte at domfelte skulle begå nye straffbare handlinger, ble det ikke ansett å foreligge en kvalifisert fare for slike særlig farlige gjentakelseshandlinger som forvaringsreaksjonen skal beskytte mot.

Henvisninger: lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c),

SAKSGANG: Stavanger tingrett - Høyesterett HR-2002-00668 , straffesak, anke. (Tidligere sak: Gulating lagmannsrett LG-2001-00366 M)

PARTER: A (advokat John Christian Elden) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Knut H. Kallerud).

FORFATTER: Mitsem, Stabel, Coward, Flock, Lund.

Henvisninger i teksten: lov-1902-05-22-10-§127 (Strl §127), lov-1902-05-22-10-§128 (Strl §128), lov-1902-05-22-10-§162 (Strl §162), lov-1902-05-22-10-§229 (Strl §229), lov-1902-05-22-10-§232 (Strl §232), lov-1902-05-22-10-§267 (Strl §267), lov-1902-05-22-10-§268 (Strl §268), lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§54 (Strl §54), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1902-05-22-10-§63 (Strl §63), lov-1958-12-12-7-§41 (Fengselslov §41), lov-1965-06-18-4-§10 (Vtrl §10), lov-1965-06-18-4-§22 (Vtrl §22), lov-1965-06-18-4-§24 (Vtrl §24), lov-1965-06-18-4-§31 (Vtrl §31), lov-1981-05-22-25-§8 (Strpl §8), lov-1992-12-04-132-§24 (Legemiddellov §24), lov-1992-12-04-132-§31 (Legemiddellov §31), lov-1997-01-17-11 , lov-2001-06-15-64

Dommer Mitsem: Saken gjelder spørsmålet om å omgjøre - konvertere - en dom på sikring til forvaring.

Stavanger byrett avsa 18. desember 2000 dom som for A hadde slik domsslutning:

« III

1. A født *.*.82 dømmes for

overtredelse av straffeloven §267, jf. §268, 2. ledd, straffeloven §127, 1. ledd, 1. straffalternativ, strl §162, 1. ledd, jf. 5. ledd, legemiddeloven §31, 2. ledd, jf. §24, 1. ledd, vegtrafikkloven §31, 1.-3. ledd, jf. §22, 1. ledd, vegtrafikkloven §31, 1. ledd, jf. §24, 1. ledd, 1. pkt. og vegtrafikkloven §31, 1. ledd, jf. §10, alt sammenholdt med straffeloven §62, 1. ledd og §63, 2. ledd til en straff av fengsel i 2 - to - år, som fellesstraff med den betingede del av Stavanger byretts dom av 28.01.00, jf. straffeloven §54, nr. 3 og resttid 51 - femten - dager etter prøveløslatelse fra soning av samme dom, jf. fengselsloven §41. Til fradrag i straffen går 129 dager for utholdt varetekt.

2. I medhold av straffeloven §39, nr. 1 litra a-f gis påtalemyndigheten bemyndigelse til å anvende sikringsmidler for et tidsrom av inntil 3 - tre - år.»

Domfeltes anke til Gulating lagmannsrett over straffutmålingen og sikringsbemyndigelsen ble forkastet ved lagmannsrettens kjennelse av 21. juni 2001 (LG-2001-00366).

Sikringen var ikke satt i verk overfor A da sikringsinstituttet ble avskaffet og nye regler om strafferettslige særreaksjoner trådte i kraft 1. januar 2002. Etter nr. 5 i overgangsreglene kan

79.

påtalemyndigheten da reise såkalt konverteringssak. Ved begjæring av 4. februar 2002 fra Statsadvokatene i Rogaland ble slik sak ble reist for Stavanger tingrett, og det ble nedlagt påstand om idømmelse av forvaring etter straffeloven §39c.

Stavanger tingrett kom til at betingelsene for konvertering var til stede, og avsa 11. april 2002 dom med slik domsslutning:

« I Stavanger byretts dom av 18.12.2000 mot A, født *. *.1982, gjøres den endring at fengselsstraffen på 2 - to - år og sikringsdommen for et tidsrom av inntil 3 - tre - år utgår.

Istedet dømmes A til forvaring i anstalt under Kriminalomsorgen for et tidsrom av inntil 5 - fem - år med en minstetid på 2 - to - år. »

Domfelte anket tingrettens dom til Gulating lagmannsrett, idet det ble bestridt at betingelsene for å idømme forvaring er til stede. Etter straffeprosessloven §8 ble det søkt om samtykke til å bringe saken direkte inn for Høyesterett. Slik tillatelse ble gitt ved kjæremålsutvalgets beslutning av 31. mai 2002, og anken ble henvist til Høyesterett. Psykiater Stig Heskestad, som var oppnevnt som én av to psykiatrisk sakkyndige for tingretten, ble oppnevnt som sakkyndig også for Høyesterett, og han har avgitt en skriftlig erklæring av 24. november 2002.

Mitt syn på saken:

A er født i X *. *.1982 og kom til norske adoptivforeldre i to-tre års alderen. Som ca. seks-åring fikk han diagnosen MBD (minimal brain dysfunction), og fra ni-ti års alderen til han var 15 har han noe ujevnt vært behandlet med Ritalin. I 13-års alderen begynte han å eksperimentere med hasjissj. Han har også brukt amfetamin, kokain, ecstasy og beroligende midler, med en økning av misbruket i månedene frem til han i august 2000 ble varetektsfengslet i forbindelse med den aktuelle saken. Forholdet mellom ham og foreldrene har til dels vært vanskelig, og fra høsten 1997 til høsten 1999 var han etter det opplyste under barnevernets omsorg.

A er i alt straffedømt fire ganger. Dommene dreier seg gjennomgående om voldshandlinger, trusler, vinningsforbrytelser og overtredelser av veitrafikk- og legemiddeloven.

Under opphold på en barnevernsinstitusjon på Y, fikk A sin første straffedom 22. januar 1999. Det alvorligste forholdet var at han hadde slått en polititjenestemann i ansiktet med knyttet hånd, jf. straffeloven §127. Toten herredsrett satte straffen til 45 dagers betinget fengsel.

Den 27. april 1999 ble han, som en fellesstraff med den første dommen, idømt 60 dagers betinget fengsel for blant annet et bilbrukstyveri.

Den tredje straffedommen ble avsagt av Stavanger byrett 28. januar 2000. De alvorligste forholdene var en legemsbeskadigelse, straffeloven §229, jf. §232 - idet han helt uprovosert slo en person i hodet med en jernstang - og trusler mot en polititjenestemann, straffeloven §128 - for å unngå å bli bragt tilbake til en barnevernsinstitusjon, hadde han truet med blant annet en tollekniv. Straffen ble, igjen som en fellesstraff, fastsatt til 9 måneders fengsel, hvorav 120 dager betinget. Han ble løslatt fra soning av den ubetingede delen av straffen 7. mars 2000, med en prøvetid på seks måneder og en resttid på 51 dager.

Det alvorligste forholdet i Stavanger byretts dom av 18. desember 2000, der A ble idømt fengselsstraff og sikring, var et grovt ran av en videoforretning som fant sted 10. august 2000 og ga et ransutbytte på kr 6.000 og noen flaxlodd. Jeg kommer tilbake til hendelsesforløpet, men vil først knytte noen bemerkninger til vilkårene for å avsi forvaringsdom.

Straffeloven §39c har denne ordlyden:

« Når en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet, kan forvaring i anstalt under kriminalomsorgen idømmes i stedet for fengselsstraff når vilkårene i nr. 1 eller nr. 2 er oppfylt:

80.

1. Lovbryteren finnes skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå en alvorlig voldsforbrytelse, seksualforbrytelse, frihetsberøvelse, ildspåsettelse eller en annen alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare. I tillegg må det antas å være en nærliggende fare for at lovbryteren på nytt vil begå en slik forbrytelse. Ved farevurderingen skal det legges vekt på den begåtte forbrytelsen eller forsøket sammenholdt særlig med lovbryterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne. Det skal særlig legges vekt på om lovbryteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i første punktum.
2. Lovbryteren finnes nå skyldig i å ha begått eller forsøkt å begå en mindre alvorlig forbrytelse av samme art som nevnt i nr. 1, og har tidligere begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt der. I tillegg må det antas å være en nær sammenheng mellom den tidligere og den nå begåtte forbrytelsen, og faren for tilbakefall til en ny forbrytelse som nevnt i nr. 1 må antas å være særlig nærliggende.«

Etter nr. 1 er det en forutsetning at lovbryteren har begått eller forsøkt å begå « en alvorlig voldsforbrytelse, seksualforbrytelse, frihetsberøvelse, ildspåsettelse eller en annen alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare ». Det må også foreligge en « nærliggende fare » for at han på nytt vil begå en slik alvorlig forbrytelse. Det er denne gjentakelsesfaren som kan begrunne behovet for « å verne samfunnet » gjennom en tidsubestemt reaksjon, jf. fellesvilkåret innledningsvis i bestemmelsen.

I tillegg åpner nr. 2 for forvaring også der den aktuelle domfellelsen gjelder en mindre alvorlig forbrytelse av samme art. Men i så fall må domfelte tidligere ha begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i nr. 1, og det kreves en « nær sammenheng » mellom forbrytelsene. Dessuten må faren for nye, alvorlige forbrytelser være ikke bare « nærliggende », men « særlig nærliggende ».

Påtalemyndigheten har ikke gjort gjeldende at forvaring i dette tilfellet kan forankres i §39c nr. 2. Som det vil fremgå av min videre drøftelse av A' tidligere lovbrudd og gjentakelsesfaren, er jeg er enig i dette. Det vil dermed være en forutsetning for å idømme forvaring at ranet som ble pådømt 18. desember 2000, faller inn under straffeloven §39c nr. 1 første punktum. Jeg legger for ordens skyld til at de andre forholdene som ble pådømt samtidig, klart ligger utenfor denne rammen.

A begikk ransforbrytelsen sammen med to kamerater, B og C. De var den gang alle i 17-18 års alderen. Gjerningsmennene var maskert, A og C med finlandshette, og disse to var også utstyrt med kniver. På vei inn til videoforretningen, ble de tre guttene observert av en ansatt, D, som var alene i forretningen. Hun ble redd og gikk inn på et bakrom. Også det videre hendelsesforløp har i det alt vesentlige vært uomstridt, og beskrives slik i byrettens dom:

« Rett etter stormet de tre tiltalte C, B og A inn. A sprang etter D inn på bakrommet. Han hadde den spanske jaktkniven i høyre hånd og viste denne for Lene D som ble livende redd og krøp sammen i en krok samtidig som hun holdt hendene for ansiktet. B tok pengeskuffen fra kassaapparatet. C hadde den store samekniven som i likhet med jaktkniven var trukket ut av sliren. Så vidt D forsto gjorde han ikke noe spesielt bortsett fra at han tok med seg endel flaxlodd som lå ved kassen.

Ved Ds forklaring finner retten det bevist at en eller flere av de tiltalte sa « pengene, pengene » med en gang de kom inn i forretningen. En eller flere av de tiltalte spurte også etter nøklene, underforstått: safenøklene. Den som viste henne kniven (A, min anm.) satte seg på huk ved siden av henne der hun halvveis satt, halvveis lå inne i kroken på bakrommet. Vedkommende sa at hun ikke måtte ringe politiet før det var gått 10 minutter.

D har sagt at hun bare så en kniv, nemlig den kniven som ble holdt av den personen som satte seg ned på huk ved siden av henne. Kniven ble bare vist frem - det ble ikke viftet med den. »

Dette ranstilfellet vil ikke kunne karakteriseres som en « alvorlig voldsforbrytelse » og falle inn

under den spesifiserte oppregningen av forbrytelseskategorier i straffeloven §39c nr. 1 første punktum. Derimot kan det dreie seg om « en annen alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet, eller utsatte disse rettsgodene for fare ». Men selv om ethvert ran må betraktes som et alvorlig lovbrudd - ganske særlig når det, som i dette tilfellet, dreier seg om et grovt ran - er det ikke slik at alle ran kan danne grunnlaget for en forvaringsdom. Forvaring skal beskytte mot de « særlig farlige volds- og voldspregete forbrytelser », og i forarbeidene er det nevnt at de « alvorlige tilfeller av ran [vil] kunne omfattes », jf. Ot.prp.nr.87 (1993-1994) side 111 og side 107. Det må således foretas en konkret vurdering, der det bør legges særlig vekt på styrken og alvoret i volds- og/ eller trusselinnslaget.

Slik saken ligger an, finner jeg det unødvendig å trekke noen bestemt konklusjon i spørsmålet om ransforbrytelsen faller inn under straffeloven §39c nr. 1. Jeg nøyer meg med å konstatere at det under enhver omstendighet synes å dreie seg om et grensetilfelle.

Jeg går etter dette over til å behandle vilkåret i straffeloven §39c nr. 1 annet punktum om at det må foreligge « en nærliggende fare » for at A vil begå en ny alvorlig forbrytelse etter kriteriene i første punktum. Gjentakelsesfaren må være kvalifisert og reell, og kravet til faregraden kan variere etter alvoret i de straffbare handlinger som er begått eller faren knytter seg til, jf. side 111 i proposisjonen. Som det fremgår av lovens ordlyd, skal det i denne forbindelse særlig legges vekt på de tidligere lovbrudd, og det skal sees hen til de aktuelle straffbare forholdene og « lovbrysterens atferd og sosiale og personlige funksjonsevne ».

Som påpekt i lovforarbeidene, finnes det ingen vitenskapelig metode for en pålitelig identifikasjon av særlig farlige lovbrysterere. Enhver slik vurdering vil således være beheftet med usikkerhet. Dertil kommer at en bedømmelse på domstiden skal gjelde for en mer eller mindre fjern fremtid, etter soning av en alternativ fengselsstraff. I dette tilfellet er riktignok fengselsstraffen allerede sonet, men med usikker virkning for A' tilbøyelighet til å begå nye straffbare handlinger.

Under enhver omstendighet vil farlighetsbedømmelsen måtte ta sitt utgangspunkt i lovbruddene, og som nevnt fremgår det av siste punktum i §39c nr. 1 at det « særlig [skal] legges vekt på om lovbrysteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i første punktum ». Jeg legger til at slik bestemmelsen ble vedtatt ved lov 17. januar 1997 nr. 11, var det en uttrykkelig forutsetning at gjerningsmannen tidligere hadde begått eller forsøkt å begå en slik forbrytelse. Dette absolutte vilkåret ble fjernet ved lov 15. juni 2001 nr. 64, men opprettholdt « som hovedregel », jf. Ot.prp.nr.46 (2002-2001) side 31.

Jeg har tidligere pekt på at det aktuelle ranet må antas å befinne seg i grensesonen i forhold til straffeloven §39c nr. 1 første punktum. Det er også tvilsomt om A i sin tidligere kriminelle løpebane har begått noen forbrytelse som faller innenfor denne rammen. De forholdene som ligger nærmest, synes å være legemsbeskadigelsen og knivtrusselen som ble pådømt av Stavanger byrett 28. januar 2000. En legemsbeskadigelse etter straffeloven §229 kan betraktes som « en alvorlig voldsforbrytelse », slik begrepet brukes i §39c nr. 1, men dette vil særlig være tilfellet hvis det inntreffer døds- eller betydelig skadefølge etter tredje straffalternativ. Og skal en trussel falle innenfor rammen, må det normalt dreie seg om en trussel som var alvorlig ment og var av kvalifisert karakter. Jeg viser i denne forbindelse til drøftelsen i proposisjonen fra 1993-94 side 111, jf. side 106.

De lovbruddene A har begått, og bakgrunnen for dem, gir grunn til å frykte for at han vil begå nye straffbare handlinger. Dette fremgår også av den psykiatriske erklæring som ble avgitt 22. mars 2002, der det konkluderes med at A har « en moderat høy risiko for gjentatte alvorlige kriminelle handlinger », men at risikoen avhenger av hvordan « risikovariablene faller ut ». Konklusjonen, som også har fått tilslutning i erklæringen for Høyesterett, bygger blant annet på at « [k] ombinasjonen av rusmisbruk og atferdsforstyrrelse med dårlig impuls kontroll utgjør en klar gjentakelsesfare », og at A har « en rekke antisosiale trekk med tendens til å tillegge omgivelsene sine ansvar for egne handlinger, har lav frustrasjonstoleranse og aggresjonsterskel og manglende ansvarsfølelse og respekt for sosiale normer og forpliktelser », noe som gir seg utslag i blant annet impulsive voldshandlinger, især under ruspåvirkning. Disse trekkene er « kriterier for diagnosen dyssosial personlighetsforstyrrelse [som] er en risikofaktor for voldsatferd ». Det er imidlertid også pekt på at han « synes å ha gjennomgått en viss personlighetsmessig modning som viser seg ved noe moderering av hans antisosiale holdninger, bedret innsikt i egen fungering og noe mindre uro », og at han « viser evne til å la seg påvirke av egne

82.

erfaringer som blant annet straff representerer ».

Selv om det således er grunn å frykte for nye straffbare handlinger, fremstår det som mer usikkert om det foreligger en kvalifisert fare for slike særlig farlige gjentakelseshandlinger som forvaringsreaksjonen skal beskytte mot. I denne sammenheng legger jeg vekt på at A i dag er bare 20 år gammel, og på tidspunktet for de seneste straffbare handlingene var han litt under 18. Som også påpekt i Straffelovkommisjonens delutredning VII, NOU 2002:4 side 253, vil bedømmelsen av tilbakefallsfaren være mer usikker jo yngre lovbrutere det er tale om, og det fremgår av de sakkyndiges erklæringer at A har et potensial for modning og endret livsførsel. Jeg legger til at hans foreldre vil kunne være en viktig ressurs for ham, så langt han har evne og vilje til å dra nytte av dette. Etter min vurdering må fremtidsutsiktene karakteriseres som usikre. Men nettopp denne usikkerheten fører til at jeg ikke anser betingelsene for å idømme forvaring for å være til stede i dette tilfellet.

Selv om det er unødvendig for å begrunne det resultatet jeg er kommet til, legger jeg til straffelovens §39c er en « kan »-bestemmelse: « Når en tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig ... kan (min uth.) forvaring idømmes ... ». I de fleste tilfeller der vilkårene ellers er tilstede, vil det neppe være grunnlag for å unnlate å idømme forvaring etter et slikt « kan »-skjønn. Men særlig når den konkrete rettsanvendelsen skaper tvil, og det dreier seg om en så ung lovbruter, kunne en slik skjønnsmessig vurdering likevel ha en realitetsbetydning. I denne sammenheng peker jeg også på at A synes å ha falt mellom to stoler ved avskaffelsen av sikringsinstituttet og innføringen av forvaringsreaksjonen, blant annet på grunn av usikkerhet i forståelsen av overgangsreglene når det gjelder adgangen til å iverksette sikringstiltak etter 1. januar 2002. Lengden på den idømte fengselsstraffen var to år, med fradrag for utholdt varetekt. Fengselsstraffen ville ha vært sonet i sin helhet pr. 11. august 2002. A søkte om prøveløslatelse etter 2/3 tid, dvs. pr. 11. desember 2001. Men siden det uheldigvis ikke var etablert et frisikringsopplegg, ble han ikke prøveløslatt, men fortsatte soningen frem til 13. juni 2002. Da ble det iverksatt sikring, men ved fortsatt fengslig forvaring, som han nå er undergitt ved Stavanger fengsel. Dette er forhold som, i et tvilstilfelle, også ville tale noe imot å påføre A den ekstrabelastningen som en forvaringsdom nå ville innebære for ham.

Jeg legger til at det for A personlig antagelig også kunne være fordeler forbundet med en forvaringsdom, forutsatt snarlig prøveløslatelse med et tilpasset opplegg for oppfølging av frimsorgen, fremfor at sikringen nå faller bort uten at det er etablert rammer som kan lette hans rehabilitering. Jeg kan imidlertid ikke legge noen avgjørende vekt på dette, idet en idømmelse av forvaring må begrunnes i hensynet til andres liv, helse eller frihet, og ikke i hensynet til gjerningsmannen selv.

Jeg er etter dette kommet til at anken må gis medhold.

Jeg stemmer for denne dom:

Kravet om idømmelse av forvaring tas ikke til følge.

Dommer **Stabel**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer **Coward**: Likeså.

Dommer **Flock**: Likeså.

Dommer **Lund**: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

Kravet om idømmelse av forvaring tas ikke til følge.

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

Høyesterett - Kjennelse.

INSTANS:	Høyesterett - Kjennelse.
DATO:	2002-12-18
PUBLISERT:	HR-2002-00915 - Rt-2002-1683 (370-2002)
STIKKORD:	Strafferett. Vold og trusler. Forvaring. Straffutmåling.
SAMMENDRAG:	Saken gjaldt forvaring etter straffeloven §39c som forlengelse av sikring idømt etter tidligere lov for legemsbeskadigelser og trusler mot tidligere samboer, jf straffeloven §227, jf §232 og §229, jf §232. Høyesterett fant at voldshandlingene i sammenheng med de grove truslene utgjorde alvorlige forbrytelser etter §39c nr 1 første pkt. Det var videre en nærliggende fare for gjentakelse og forvaring ble ansett nødvendig ut fra hensynet til samfunnsvernet. Ettersom forvaringen måtte anses som en forlengelse av den idømte sikringen, forelå ingen krenkelse av EMK protokoll 7 art 4. Henvisninger: lov-1902-05-22-10-§227 (Strl §227), lov-1902-05-22-10-§229 (Strl §229), lov-1902-05-22-10-§232 (Strl §232), lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c), lov-1999-05-21-30-emkn-p7-a4 (Menneskerettslov EMKN P7-A4).
SAKSGANG:	Sand tingrett nr. 02-00061 - Agder lagmannsrett LA-2002-00857 - Høyesterett HR-2002-00915 , straffesak, anke.
PARTER:	A (advokat Morten Kjensli) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Knut H. Kallerud).
FORFATTER:	Stabel, Coward, Flock, Mitsem, Lund.
Henvisninger i teksten:	lov-1814-05-17-§97 (Grl §97), lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1902-05-22-10-§63 (Strl §63), lov-1992-12-04-132-§24 (Legemiddellov §24), lov-1992-12-04-132-§31 (Legemiddellov §31), lov-1997-01-17-11

Dommer Stabel: Saken gjelder forvaring som forlengelse av sikring idømt etter den tidligere lov, jf. lov 17. januar 1997 nr. 11 II pkt. 3 . Grunnlaget er domfellelse for legemsbeskadigelser og trusler mot tidligere samboer.

Sand tingrett avsa 20. april 2002 dom med slik domsslutning:

- «1. A, fnr , som ved Sand herredsretts rettskraftige dom av 22.6.1999 er dømt for overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ, jf §232, straffeloven §227 andre straffalternativ, jf straffeloven §232 tredje punktum, legemiddeloven §31 andre og fjerde ledd, jf §24 første ledd, dømmes til forvaring i 5 -fem- år.
2. Minstetiden for forvaringen settes til 4 -fire- år.
3. Saksomkostninger idømmes ikke . »

A anket dommen til Agder lagmannsrett, som 20. juni 2002 (LA-2002-00857) avsa dom med slik domsslutning:

« I tingrettens dom gjøres følgende endringer:

1. Forvaringens lengstetid settes til 3 -tre- år.
2. Minstetiden bortfaller.»

A har anket til Høyesterett over reaksjonsfastsettelsen.

84.

Bakgrunnen for saken er en dom i Sand herredsrett 22. juni 1999, der A ble dømt for to overtredelser av straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232, og to overtredelser av straffeloven §227 annet straffalternativ jf. §232 tredje punktum, alle begått mot daværende samboer ved to anledninger i desember 1998. Grunnlaget for tiltalen for §229 var beskrevet slik:

- « a. Natt til den 10. desember 1998 i X, snittet han B med kniv på høyre kinn og sparket og slo henne slik at hun fikk blåmerker og hevelser på begge bena. Handlingen var uprovosert og hadde karakter av mishandling.
- b. Natt til den 12. desember 1998 ca. kl. 01.00 igate 61 i X, slo han B med stor kraft flere ganger i ansiktet, hodet og på kroppen, slik at hun bl.a. fikk uttalte hevelser og misfarging. Han bet henne i ansiktet slik at hun fikk åpne sår/ kutt på det høyre kinnet. I tillegg holdt han gjentatte ganger hånden over munnen og nesen hennes, slik at hun ikke klarte å puste. B ble samme natt innlagt ved intensivavdelingen på Æ Sentralsykehus. Handlingen var uprovosert og hadde karakter av mishandling. »

For §227 var grunnlaget beskrevet slik:

- « a. Til tid og på sted som nevnt under pkt. I a) - etter at han hadde bundet B fast til en stol med isolasjonstape - uttalte han at hun skulle dø og at han skulle ødelegge henne slik at ingen andre menn skulle få henne. Mens han uttalte dette, veivet han med en kniv foran ansiktet hennes. Truslene var egnet til å fremkalle alvorlig frykt og var uprovoserte.
- b. Til tid og på sted som nevnt under pkt. I b), uttalte han til B at han ville tenne fyr på både henne og huset. To ganger tente han på en papirbit som kastet mot sofaen hvor hun satt. Etter at hun hadde slukket flammene på papirbiten, hentet han matolje på kjøkkenet som han helte i håret hennes og på gulvet, samtidig som han uttalte at nå skulle det brenne bedre. Truslene var egnet til å fremkalle alvorlig frykt og var uprovoserte. »

Herredsretten dømte A til fengsel i ett år og 2 måneder, og til sikring etter straffeloven §39 nr. 1 a - f i inntil 3 år. Domsslutningen lød slik:

- « 1. A (tidligere), født dømmes for overtredelse av straffelovens §229, 1. straffalternativ jf. §232, straffelovens §227, 2. straffalternativ, jf. straffelovens §232, 3.punktum, legemiddelovens §31, 2. og 4. ledd, jf. §24, 1. ledd, alt sammenholdt med straffelovens §62, 1. ledd og straffelovens §63, 2.ledd til fengsel i 1 -ett- år og 2 -to- måneder.
Til fradrag i fengselsstraffen kommer 191 -etthundreogtrentien- dager for utholdt varetekt pr. 22.6.1999.
- 2. Påtalemyndigheten bemyndiges overfor A til å anvende sikringsmidler som nevnt i straffelovens §39 nr. 1 a - f for et tidsrom av inntil 3 -tre- år.
- 3. A dømmes til innen 14 -fjorten- dager fra forkynnelse av dommen å betale til B kr 20.000,- - kroner tyvetusen 00/ 100- i oppreisningserstatning. »

Ved prøveløslatelsestidspunktet, som ble satt til 24. september 1999, ble det besluttet å benytte sikring etter straffeloven §39 nr. 1 bokstav e, i Y sikringsanstalt. A ble overført dit fra soning i Z fengsel i oktober 1999, og 24. november 1999 besluttet Justisdepartementet straffebortfall fra det tidspunkt sikringen ble satt i verk. Lengstetiden for sikringen utløp 24. september 2002. A begjærte seg løslatt fra sikring under henvisning til det nye forvaringsinstituttet som ville tre i kraft 1. januar 2002. Han gjorde gjeldende at forvaring ikke kunne idømmes etter at han hadde ferdigsonet straffen, da dette ville være i strid med forbudet mot dobbeltstraff etter EMK.

Statsadvokatene i Agder tok 30. januar 2002 ut tiltale for erverv av dom på forvaring etter

straffeloven §39c, jf. overgangsreglene pkt. 3.

A er en nå 45 år gammel mann, som har hatt en vanskelig oppvekst. Han er domfelt en rekke ganger for volds- og sedelighetsforbrytelser, har flere sikringsdommer, og har etter det opplyste sittet innesperret i til sammen 26 år. Han har diagnosen Dyssosial personlighetsforstyrrelse. Han har også diagnosen ADHD. Tidligere er han i flere sakkyndige erklæringer funnet å ha « mangelfullt utviklede sjelsevner ».

Det første spørsmålet jeg må vurdere i forhold til om vilkårene i straffeloven §39c, er om A har begått en alvorlig forbrytelse som omfattes av nr. 1. Han er funnet skyldig i grov legemsbeskadigelse og grove trusler overfor sin samboer. Handlingene er beskrevet i det jeg har gjengitt fra tiltalebeslutningen innledningsvis.

Tingretten fant at vilkåret var oppfylt ved at A i Sand herredsrett blant annet var dømt for handlinger som krenket fornærmedes « helse eller frihet » og ved at han utsatte « disse rettsgodene for fare ». Lagmannsretten har sluttet seg generelt til tingrettens begrunnelse uten å si noe konkret om dette, men karakteriserer handlingene A er dømt for som « grov vold mot en kvinne ».

Jeg er enig i at voldshandlingene i sammenheng med de grove truslene samboeren ble utsatt for er alvorlige forbrytelser i henhold til §39c nr. 1 første punktum. Legemsbeskadigelsen natten til den 10. desember 1998 beskrev herredsretten som en uprovosert handling som hadde karakter av mishandling av forsvarsløs person. Det ble vist til at fornærmede satt fastbundet i en stol da overgrepene fant sted. Om hendelsesforløpet i forbindelse med legemsbeskadigelsen natten til den 12. desember sa herredsretten:

« Fornærmede har en noe annen versjon av det som skjedde. Hun benektet at hun hadde sprøytet blod på ham ved hjelp av en sprøyte, og hun benektet at hun hadde tatt ham i skrittet. Hun forklarte at det klikket helt for tiltalte. Han hadde truet med å drepe henne. Han var voldelig, han slo og klorte også inne i munnen, og han bet henne i kinnet og spyttet ut kjøttbiten. Han kappet telefonledningen og knuste ting og da det kom folk på døren, hvilket det gjorde to ganger, laget han kunstige sexlyder som om de var ved å ha sex sammen. Han slo henne i ansiktet og på kroppen og da hun ropte om hjelp tok han kvelertak på henne og holdt over munnen. Fornærmede forklarte at hun var forberedt på å dø, og hun mente han holdt på i flere timer med sitt forehavende. Han sa også at hun skulle dø og begraves. Han skremte meg med at jeg skulle få en pinefull død. »

Herredsretten la fornærmedes beskrivelse av situasjonen til grunn.

Det neste vilkåret jeg vil se på, er om det er nærliggende fare for at A på nytt vil begå en alvorlig voldsforbrytelse eller en annen forbrytelse som nevnt i §39c nr. 1 første punktum. Både tingretten og lagmannsretten fant at dette vilkåret var oppfylt.

A er domfelt en rekke ganger for alvorlige volds- og sedelighetsforbrytelser. De første voldshandlinger han er dømt for, ble begått i 1975, da han var ca. 18 år gammel. I 1980 fikk han sin første sikringsdom, for voldtektsforsøk etter innbrudd. I 1981 ble han dømt for legemsbeskadigelse med kniv mot sin 16-17 år gamle samboer. Etter at han i 1982 var løslatt etter soning og det var iverksatt frisikring, ble han i 1983 dømt for utuktig adferd overfor to 9 år gamle jenter, og for trusler mot politiet. Etter dette hadde han perioder med opphold i institusjon, soning og lukket sikring, inntil han rømte 22. mai 1987.

Sikringstiden utløp i desember 1987, og han ble derfor ikke tilbakeført anstalten. Den 24. desember 1987 begikk han en voldtekt som han ble domfelt for ved Agder lagmannsretts dom 8. februar 1989. Fordi han etter rettens oppfatning da var i en behandlings- og rehabiliteringssituasjon, ble han ikke idømt sikring. Soningen av fengselsstraffen på ett år og seks måneder ble ikke iverksatt før 31. januar 1990. I august 1989 begikk han to voldtekter mot to for ham ukjente kvinner.

Ved Eidsivating lagmannsretts dom 19. januar 1991 ble han idømt fengsel i fem år og sikring etter straffeloven §39 a - f inntil 5 år. I august 1994 ble han overført til frisikring, men brøt vilkårene og ble

86.

igjen overført til lukket sikring i februar 1995. Lengstetiden for sikringen løp ut i august 1998. Påtalemyndigheten begjærte forlengelse, men Oslo byrett forkastet begjæringen under henvisning til at A nå var inne i en positiv utvikling, bl.a. ved at han gikk i gruppeterapi hos psykolog Langfeldt. Det ble også vist til at han hadde hatt permisjoner som hadde gått bra.

Den 10. og 12. desember 1998 fant så de handlinger sted som han ble dømt for i Sand herredsrett 22. juni 1999, og som jeg har beskrevet innledningsvis.

Denne oppsummeringen viser at A gjentatte ganger har misbrukt muligheter han har fått i frihet, til å begå nye alvorlige straffbare handlinger. Den behandling han har fått, som blant annet har vært rettet mot hans forhold til kvinner, har ikke forbedret hans funksjonsmønster. Både tingretten og lagmannsretten har kommet til at det er nærliggende fare for gjentakelse.

Ved farevurderingen skal det legges vekt på lovbrysterens adferd og sosiale og personlige funksjonsevne. Som nevnt har A diagnosen Dyssosial personlighetsforstyrrelse. Ifølge de to sakkyndige som var oppnevnt for tingretten, psykiaterne Olaf Bakke og Magne Tauler er hans personlighet karakterisert ved:

« manglende hensyn til sosiale forpliktelser, manglende følelser for andre eller avstumpet likegyldighet. Det er uttalt avvik mellom vedkommendes adferd og de fremherskende sosiale normer i det samfunn han befinner seg i. Adferden er ikke påvirkelig av erfaring, herunder straff. Det er lav frustrasjonstoleranse og lav terskel for aggressive utladninger med voldelig opptreden. Det er tilbøyelighet til å legge skylden på andre eller bortforklare adferd som bringer personen i konflikt med samfunnet. »

De sakkyndige konkluderte med at det var nærliggende fare for gjentakelse av straffbare handlinger preget av vold eller seksuell vold av samme eller lignende type som han tidligere var dømt for, og også stor fare for annen kriminalitet. De samme sakkyndige ble oppnevnt for lagmannsretten, og fastholdt der sin konklusjon, etter å ha vært til stede under ankeforhandlingen.

Det er opplyst at A har vært under behandling med Ritalin, som i noen grad demper hans ADHD-lidelse. Fordi det fører til for høye leververdier, kan han imidlertid ikke lenger bruke dette medikamentet. Foreløpig foreligger det ikke noe alternativ. Jeg må etter dette konkludere med at det repeterende mønsteret i As tidligere adferd, hans personlighetsforstyrrelse og hans manglende evne og vilje til å forandre dette mønsteret, tilsier at det er en nærliggende fare for at han igjen vil forgå seg på alvorlig vis.

Jeg kan således ikke, som forsvareren har gjort gjeldende, legge til grunn at handlingene han nå er dømt for var situasjonsbestemte, utløst av at A nettopp hadde fått beskjed om morens død, og av kranling med provokasjoner fra fornærmede.

Tidsbestemt straff er ikke lenger aktuelt, og jeg anser det klart at forvaring er nødvendig ut fra hensynet til samfunnsvernet. Forsvareren har pekt på at reaksjonen i dette tilfellet blir uforholdsmessig i forhold til de handlinger A nå har begått, og på at han allerede har tilbrakt mesteparten av sitt voksne liv i anstalt. Ut fra formålet med forvaringsordningen, kan jeg vanskelig se at slike hensyn kan få særlig vekt. Jeg viser til uttalelser i Høyesteretts dommer 18. desember 2002 i saker 2002/ 663 (HR-2002-00663) og 2002/ 607 (HR-2002-00607). Jeg nevner at det at A selv eventuelt vil kunne ha nytte av et lengre, tilrettelagt forvaringsopphold, ikke - som lagmannsretten har gjort - kan tillegges vekt ved vurderingen.

Avslutningsvis nevner jeg at forbudet mot dobbeltstraff i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) Protokoll 7 artikkel 4 nr. 1, hvorefter ingen skal kunne straffes på nytt for en straffbar handling man allerede er blitt endelig domfelt for, ikke lenger påberopes i saken. Lagmannsretten, som vurderte spørsmålet, kom til at det ikke var snakk om dobbeltstraff etter artikkel 4 nr. 1, og uttalte:

« Domfelte kunne under de tidligere reglene idømmes sikring i tillegg til fengselsstraff. Det er ikke tvil om at sikring føltes som straff, og at det utad ble oppfattet som straff. Sikringen kunne forlenges dersom vilkårene fortsatt var oppfylt. Forlengelsesmuligheten var en del av sikringssystemet. A ble idømt fengselsstraff og sikring i samme rettsmøte i Sand herredsrett. I dette lå det også en mulighet for forlengelse av sikringen.

Når A nå etter de nye regler idømmes forvaring slik lagmannsretten er kommet til, må dette ses på som en forlengelse av den strafferettslige særreaksjon som han tidligere var idømt. Lagmannsretten er således enig med tingretten i at man må se på straffen, sikringen og deretter forvaringen som en sammenhengende straff for de handlinger han ble dømt for i 1999. »

Jeg nøyer meg med å vise til denne vurdering, som jeg deler.

Forbudet mot tilbakevirkning i Grunnloven §97 er heller ikke aktuelt. Som jeg har vært inne på, var vilkårene for sikring etter de tidligere bestemmelser til stede, og etter min oppfatning gjelder dette fortsatt. Jeg kan ikke se at resultatet ville blitt gunstigere for A under de tidligere sikringsbestemmelser.

Jeg ser ikke grunn til å endre tidsramme på 3 år som lagmannsretten har fastsatt. Minstetid er ikke aktuelt ved forlengelse av sikringsdom i form av forvaring. Det skal gjøres fradrag for 87 dager for utholdt varetekt.

Jeg stemmer for denne kjennelse:

1. Anken forkastes.
2. I tidsrammen fragår 87 - åttisju - dager for varetektsfengsel.

Dommer **Coward**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer **Flock**: Likeså.

Dommer **Mitsem**: Likeså.

Dommer **Lund**: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

kjennelse:

1. Anken forkastes.
2. I tidsrammen fragår 87 - åttisju - dager for varetektsfengsel.

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

Høyesterett - Dom.

INSTANS: Høyesterett - Dom.
DATO: 2003-03-11
PUBLISERT: HR-2002-01057a - Rt-2003-312
STIKKORD: Strafferett. Forvaring. Straffutmåling.
SAMMENDRAG: Saken gjaldt utmåling av forvaringsstraff for overtredelse av straffeloven §233 første ledd, jf straffeloven §39c nr 1, jf §39e. På bakgrunn av uttalelser i Rt-2002-889 ble tidsrammen for forvaringen satt til 13 år med minstetid på åtte år.
Henvisninger: lov-1902-05-22-10-§233 (Strl §233), lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c). lov-1902-05-22-10-§39e (Strl §39e).
SAKSGANG: Nordmøre herredsrett Nr 00-718 - Frostating lagmannsrett LF-2002-00146 - Høyesterett HR-2002-01057, straffesak, anke.
PARTER: I. A (advokat Morten Kjensli) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Jan Hoel). II. Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Jan Hoel) mot A (advokat Morten Kjensli).
FORFATTER: Zimmer, Stabel, Tjomsland, Matningsdal, Dolva.
Henvisninger i teksten: lov-1814-05-17-§97 (Grl §97), lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§39f (Strl §39f)

- (1) Kst. dommer **Zimmer:** Saken gjelder utmåling av forvaringsstraff for drap og varetektsfradrag i den forbindelse.
- (2) Nordmøre herredsrett avsa 21. november 2001 dom med slik domsslutning:
 - « 1. A, født *.*.1976 dømmes for forbrytelse mot straffeloven §233 første ledd til en straff av fengsel i 10 år.
 - Til fradrag i straffen går 537 dager for utholdt varetekt.
 - 2. Påtalemyndigheten bemyndiges til å anvende sikringsmidler etter straffeloven §39 a-f mot A for et tidrom av inntil 5 år. »
- (3) I tillegg ble det pådømt et borgerlig rettskrav.
- (4) Domfelte anket over både skyldspørsmålet og straffutmålingen. Frostating lagmannsrett avsa 13. juni 2002 dom (LF-2002-00146) med slik domsslutning for så vidt gjelder straffekravet:
 - « 1. A, født *.*.1976, dømmes for forbrytelse mot straffeloven §233 første ledd til forvaring i anstalt, jf. straffeloven §39c nr. 1, med en tidsramme på 11 - elleve - år og med minstetid 7 - syv år, jf. straffeloven §39e første og annet ledd. »
- (5) Lagmannsretten fastsatte straffen på grunnlag av reglene om forvaringsstraff, som trådte i kraft 1. januar 2002. Det ble ikke gjort fradrag for utholdt varetekt, som på tidspunktet for lagmannsrettens dom utgjorde 741 dager. Dette ble det imidlertid tatt hensyn til « ... skjønnsmessig ved fastsettelse av minstetiden ».

- (6) Domfelte har anket over straffutmålingen til Høyesterett, og har spesielt henvist til at det ikke er gitt fradrag for utholdt varetekt.
- (7) Påtalemyndigheten har anket over straffutmålingen både for så vidt gjelder minstetiden og tidsrammen. Påtalemyndigheten er imidlertid, under henvisning til Høyesteretts dom gjengitt i Rt-2002-889, enig med domfelte i at det skulle ha vært gitt fradrag i straffen for utholdt varetekt.
- (8) **Mitt syn på saken:**
- (9) Partene er enige om at det var en feil at det ikke er gitt varetektsfradrag i forvaringsstraffen. Jeg er enig i dette. Det må anses avgjort ved dommen i Rt-2002-889 at det skal gjøres fradrag for utholdt varetekt både i minstetiden og i tidsrammen for forvaringsstraffen. Varetekstiden utgjør i dag 1041 dager. Det er opplyst at domfelte ble overført til Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt i oktober 2002.
- (10) Spørsmålet er så hvilken minstetid og tidsramme som skal fastsettes.
- (11) Saken gjelder drap av en seks år gammel gutt, B, på X på Y. Drapshandlingen beskrives slik av lagmannsretten:
- « B kom hjem til A torsdag 1. juni 2000 ca kl. 1900. Han hadde ikke lov av sin mor til å gå dit, men han var opptatt av å få et kråkeegg som A hadde lovet å hjelpe ham med da. De to gikk ned til et skogholt, nær hovedveien og like nedenfor As bolig. De satte seg ned på en liten grasslette. Her må A ha grepet rundt Bs hals med begge hender og klemte til med tommelfingrene mot strupehodet, helt til han hadde sluttet å puste. Hun dro ham ned i en fordypning under en veltet trerot, skjulte han med gress og gikk hjem. B, som var ventet hjem da han så sitt snitt til å stikke innom A, ble ettersøkt etter en time. Mistanken rettet seg raskt mot A, som da hun ble oppsøkt benektet at hun hadde sett B. Manngard og storstilt leteaksjon ble satt i gang samme kveld, også A deltok i leteaksjonen og villedet letemannskapene med hvor B kunne være å finne. Først etter tre dager ble han funnet, natt til søndag 4. juni, og da etter at A hadde erkjent hva som hadde skjedd og hvor han var å finne. »
- (12) Lagmannsretten beskriver også drapet som
- « ... fullstendig meningsløst. Det hefter mange spesielle og tilsynelatende uforklarlige forhold til hendelsen, begått uten kjent foranledning. »
- (13) Domfelte er en 27 år gammel kvinne. Hennes personlighet og bakgrunn beskrives slik i en personundersøkelse foretatt av Kriminalomsorg i frihet datert 26. mars 1999, altså forut for drapshandlingen:
- « Siktede framstår som en person som har hjelpebehov på mange områder. Hun har gjennom hele oppveksten falt utenfor både i faglig skolesammenheng og i jevnaldringsgruppen. Hun kommer fra et hjem som av forskjellige grunner ikke har ivaretatt hennes behov for omsorg og stimulering. Mor til siktede døde da siktede var knapt 15 år og barnevernet overtok omsorgen fram til hun var 18 år. Etter dette ser det ut til at siktede har havnet i en gråsone, der det har vært vanskelig for henne å fungere som selvstendig voksen. I denne tida har siktede hovedsakelig bodd hos sin far, med unntak av en tid der hun bodde på Z. Hun har hele tida vært i kontakt med hjelpeinstanser, men man har foreløpig ikke klart å gi et helhetlig tilbud som siktede har tatt imot. Etter at hennes far døde i oktober 1998 mistet hun en viktig tilhørighet for henne.

90.

Siktede sin atferd har i perioder vært slik at det har kunnet være til skade både for henne og andre. Atferden kan forstås på bakgrunn av de frustrasjonene siktede har opplevd når hun har kommet til kort i sosiale sammenhenger. »

- (14) I lagmannsrettens dom heter det:

« A er tungt belastet gjennom en vanskelig barndom og oppvekst, og har også i voksenlivet mange traumatiske opplevelser bak seg. Hun er ansett som en lett psykisk utviklingshemmet underlyter, med betydelig psykososiale problemer. Hun har gjort seg bemerket og fryktet i lokalmiljøet gjennom aggressiv impulspreget og oppmerksomhetskrevende avvikende adferd. Hun har falt utenfor den naturlige voksenverden. Foruten sine kjæledyr omga hun seg med barn, helst gutter under konfirmasjonsalder. »

- (15) De sakkyndige for lagmannsretten, psykiaterne Michael Setsaas og Berthold Grünfeld, skriver bl.a. følgende i sin erklæring av 28. mai 2002 om forholdet til kriteriene for forvaringsstraff:

« Observandens personlighet og evnenivå anses svært lite påvirkelig av behandling og tiltak, men den psykososiale fungering antas å kunne forbedres ved en rekke tiltak og stimuli og at hun lever i et beskyttet miljø som kan ta tilstrekkelig hensyn til hennes generelle funksjonsnivå.

Observandens evne til risikohåndtering anser de sakkyndige primært å være avhengig av hennes evne til å lære av erfaringer, sanksjoner og de krav hun møter i sitt nærmiljø. Observanden har i lang tid vist seg å være svært impulsiv og sårbar for nederlag, avvisning og motgang med gjennombrudd av aggressivitet og kontrolltap. De sakkyndige antar at kun omfattende og langvarige psykososiale tiltak eventuelt kan bedre observandens evne til risikohåndtering. Prognostisk er det grunn til å anta at en slik forbedring ikke vil kunne bli omfattende, men kun den fremtidige utvikling vil kunne si noe sikkert om dette ».

- (16) De sakkyndige konkluderte med at det foreligger « høy risiko for fremtidig aggressiv og impulsiv adferd ».

- (17) Minstetiden for forvaring kan etter loven ikke overstige ti år, jf. straffeloven §39e annet ledd. Den bør fastsettes ut fra en vurdering av når det ville vært aktuelt med prøveløslatelse dersom domfelte var blitt idømt en ordinær fengselsstraff. For forhold som i tid ligger forut for forvaringsreglenes ikrafttredelse, følger det dessuten av tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven §97 at minstetiden ikke kan settes høyere enn dette. Jeg henviser om dette til Høyesteretts dommer i Rt-2002-889 og av 18. desember 2002 i sak 2002/ 663 (HR-2002-00663).

- (18) Når det gjelder spørsmålet om hvilken straff som trolig ville blitt utmålt, har både aktor og forsvarer henvist til høyesterettsdommene i Rt-2000-2040 , Rt-2000-2076 og Rt-2002-262 . Ingen av disse sakene gjelder imidlertid forhold som er direkte sammenlignbare med vår sak. Ved vurderingen må det etter min mening legges vekt på at det i vår sak dreier seg om et drap av et forsvarsløst barn som hadde oppsøkt domfelte i tillit til henne. Det må også i skjerpene retning legges vekt på at domfelte etter drapshandlingen bidro til å dekke over forbrytelsen og å villede letemannskapene ved å henlede deres oppmerksomhet på et vann i nærheten. Jeg antar at det ville blitt tale om en straff av fengsel i 11 til 12 år dersom straffen skulle være utmålt som en fengselsstraff. På denne bakgrunn mener jeg at minstetiden bør settes til åtte år.

- (19) Tidsrammen skal etter loven vanligvis ikke overstige 15 år, jf. straffeloven §39e første ledd. Om betydningen av tidsrammen uttaler førstvoterende i Rt-2002-889 på side 894:

« Betydningen av den obligatoriske tidsrammen er i første rekke at all løslatelse før utløpet av denne skal skje på prøve med vilkår som retten fastsetter, jf. §39f og g, og at reaksjonen som sådan opphører hvis påtalemyndigheten ikke innen 3 måneder før forvaringstidens utløp reiser sak om forlengelse, jf. §39e første ledds annet og tredje punktum. »

- (20) Innen tidsrammen er det således domfelte eller kriminalomsorgen som må ta initiativet til prøveløslatelse; når tidsrammen er i ferd med å løpe ut, er det påtalemyndigheten som eventuelt må ta initiativet til å begjære forvaringstiden forlenget.
- (21) Verken lovtekst eller forarbeider gir nærmere veiledning for fastsettelse av tidsrammen. I høyesterettsdommen av 18. desember 2002 i sak 2002/ 663 er det henvist til en vurdering av « domfeltes farlighet mange år fremover », et vurderingstema som er i tråd med forvaringsreglens formål. Videre er det henvist til at domfelte vanligvis vil være uten juridisk bistand i forvaringstiden, og at det derfor kan være betenkelig å sette tidsrammen slik at « avslutning av forvaringen i en lang periode kan avhenge av et initiativ fra den forvaringsdømte ». Jeg henviser også til at den normale lengste tidsramme for forvaring er 15 år. Etter min mening fremstår ikke domfelte i vår sak som så farlig at det er naturlig å benytte denne lengstetiden, selv om de sakkyndige er nokså pessimistiske med hensyn til vesentlige forbedringer. Jeg er på denne bakgrunn kommet til at tidsrammen bør settes til 13 år.
- (22) Jeg stemmer for denne dom:
- I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:
- Tidsrammen for forvaringen settes til 13 - tretten - år og minstetiden til 8 - åtte - år.
- I tidsrammen og minstetiden fragår 1041 - ettusenogførtien - dager for varetektsfengsel.
- (23) Dommer **Stabel**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (24) Dommer **Tjomsland**: Likeså.
- (25) Dommer **Matningsdal**: Likeså.
- (26) Dommer **Dolva**: Likeså.
- (27) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

Tidsrammen for forvaringen settes til 13 - tretten - år og minstetiden til 8 - åtte - år.

I tidsrammen og minstetiden fragår 1041 - ettusenogførtien - dager for varetektsfengsel.

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

92.

Høyesterett - Dom.**INSTANS:** Høyesterett - Dom.**DATO:** 2003-09-24**PUBLISERT:** HR-2003-00829a**STIKKORD:** Straffeloven §229 og §39c.**SAMMENDRAG:** Saken gjelder spørsmålet om en ankesak om omgjøring av sikring til forvaring skal avvises, og om overtredelse av straffeloven §229 1. straffalternativ jf. §232 er « alvorlig voldsforbrytelse » etter straffeloven §39c nr. 1.**Henvisninger:** lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c), lov-1902-05-22-10-§229 (Strl §229), lov-1902-05-22-10-§232 (Strl §232).**SAKSGANG:** Trondheim tingrett nr. 02-11431 M - Frostating lagmannsrett LF-2003-00162 M-14 - Høyesterett HR-2003-00829 , straffesak, anke.**PARTER:** A (advokat John Christian Elden) mot Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Erik Thronæs).**FORFATTER:** Stang Lund, Støle, Utgård, Coward, Dolva.**Henvisninger i teksten:** lov-1902-05-22-10-§39 (Strl §39), lov-1902-05-22-10-§39e (Strl §39e), lov-1902-05-22-10-§60 (Strl §60), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1902-05-22-10-§64 (Strl §64), lov-1902-05-22-10-§147 (Strl §147), lov-1902-05-22-10-§222 (Strl §222), lov-1902-05-22-10-§227 (Strl §227), lov-1902-05-22-10-§228 (Strl §228), lov-1902-05-22-10-§229 (Strl §229), lov-1902-05-22-10-§230 (Strl §230), lov-1902-05-22-10-§231 (Strl §231), lov-1902-05-22-10-§233 (Strl §233), lov-1902-05-22-10-§257 (Strl §257), lov-1902-05-22-10-§258 (Strl §258), lov-1902-05-22-10-§267 (Strl §267), lov-1902-05-22-10-§268 (Strl §268), lov-1915-08-13-5-§34 (DI §34), lov-1997-01-17-11 , lov-2001-06-15-64

- (1) Dommer **Stang Lund**: Saken gjelder spørsmålet om en ankesak om omgjøring av sikring til forvaring skal avvises, og om overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232 er « alvorlig voldsforbrytelse » etter straffeloven §39c nr. 1.
- (2) Statsadvokatene i Nordland satte 31. mai 2001 A under tiltale for blant annet overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232. Grunnlaget var:

« Søndag 15. oktober 2000 ca kl 0400 i ---gata 66 i X, holdt han B fast etter håret samtidig som han slo henne gjentatte ganger i ansiktet/ hodet. Hun fikk etter dette blødninger fra nesen, hevelser og bloduttredelser rundt begge øyne, hevelser og ømhet rundt venstre kinnben og over neseryggen samt et mindre kutt på innsiden av overleppen. Hun fikk også sterke smerter og måtte sykemeldes til 23. oktober s å. »
- (3) Den 15. oktober 2001 ble det tatt ut tilleggstitale for blant annet overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232. Grunnlaget var:

« Natt til søndag 10. juni 2001 ca kl 0500 på bopel hos C i ...veien 3 i X, slo og/ eller sparket han sammen med D og / eller E uten foranledning F flere ganger mot hodet og/ eller kroppen, slik at F besvimte og/ eller brakk nesebenet. »
- (4) Salten herredsrett avsa 4. desember 2001 dom, som for straff og sikring idømt A hadde slik

slutning:

« A, født *.*.1971, dømmes for overtredelse av strl §229, 1. straffalternativ, jf §232 (to tilfeller), strl §228, 1. og 2. ledd, 1. straffalternativ (to tilfeller), strl §228, 1. ledd jf §232 (to tilfeller), strl §228, 1. ledd (to tilfeller), strl §222, 1. ledd, 1. straffalternativ og strl §147, 2. ledd, 3. straffalternativ, jf 1. ledd, alt sammenholdt med strl §62, 1. ledd og §230 til en straff av fengsel i 2 - to - år. Til fradrag i straffen går 175 - hundreogsyttifem - dager for utholdt varetekt, jf strl §60.

Påtalemyndigheten gis for et tidsrom av inntil 5 - fem - år myndighet til å anvende sikringsmidler overfor A i medhold av strl §39 nr 1, a-f. »

- (5) As anke til Hålogaland lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, straffutmålingen og bemyndigelsen til å anvende sikring ble 14. januar 2002 nektet fremmet. Soning begynte 3. februar 2002.
- (6) Statsadvokatene i Nordland satte 23. september 2002 A under tiltale ved Trondheim tingrett til ervervelse av dom på forvaring etter straffeloven §39c nr. 1 og nr. 2, jf. overgangsregel nr. 5 til lov 17. januar 1997 nr. 11 om endring i straffeloven. Grunnlaget var:

« Ved Salten herredsretts dom av 4. desember 2001 ble A dømt for bl.a. overtredelse av straffeloven §229, 1. straffalternativ, jf §232, til fengsel i 2 år, med fradrag for 175 dager utholdt i varetekt. Videre ble påtalemyndigheten bemyndiget til å anvende sikringsmidler for et tidsrom av inntil 5 år overfor A i medhold av straffeloven §39 nr. 1, bokstav a til f, slik den lød før lovendring 17.01.1997 nr. 11. Soning ble påbegynt 3. februar 2002. Prøveløslatelse kan skje fra 13. oktober 2003 og sikring er ikke iverksatt. »
- (7) Under hovedforhandlingen frafalt møtende statsadvokat §39c nr. 2, slik at tiltalen bare hadde grunnlag i §39c nr. 1. Trondheim tingrett avsa 17. januar 2003 dom med slik slutning:

« Påtalemyndighetens krav om dom på forvaring mot A, født *.*.1971, tas ikke til følge. »
- (8) Meddommerne fant at to tilfeller av legemsbeskadigelse under særdeles skjerpende omstendigheter ikke kunne anses som « alvorlig voldsforbrytelse ». Fagdommeren fant at vilkårene etter §39c nr. 1 forelå, og at sikringen i samsvar med påtalemyndighetens påstand burde konverteres til forvaring med en tidsramme på fem år og en minstetid på ett år og fire måneder.
- (9) Påtalemyndigheten anket til Frostating lagmannsrett, som ved beslutning 5. februar 2003 henviste anken til ankeforhandling. Statsadvokatene i Nordland tok 4. mars 2003 ut ny tiltale for dom på forvaring, hvor henvisningen til §39c nr. 2 er utelatt.
- (10) Midtre Hålogaland politidistrikt hadde 1. juli 2002 satt A under tiltale for overtredelse av straffeloven §257, jf. §258. Ifølge tiltalen hadde han i november 2000 tatt seg inn i lokalene tilhørende Y Sparebank ved å bryte opp en dør for deretter å bryte seg gjennom et tak. Fra en minibank i sparebankens lokaler tok A 974.500 kroner.
- (11) A avga en uforbeholden tilståelse i Ofoten tingrett 1. april 2003. Tingretten avsa 14. april 2003 dom som for straffen hadde slik slutning:

94.

« A, f. *.71, dømmes for overtredelse av straffeloven §257, jf. §258 samt de forhold som er rettskraftig avgjort ved Salten Herredsretts dom av 04.12.01, sammenholdt med straffeloven §64, til en straff av fengsel i 2 år og 6 måneder. Til fradrag i straffen går 278 dager for utholdt varetekt jf. straffeloven §60, 1. ledd. »

- (12) Spørsmålet om konvertering av sikring til forvaring og ankesaken for Frostating lagmannsrett ble ikke tatt opp av partene eller tingretten. Dommen er rettskraftig.

- (13) Da anken over Trondheim tingretts dom ble behandlet i Frostating lagmannsrett, anførte forsvareren at Ofoten tingretts dom måtte medføre avvisning av saken. Subsidiært ble gjort gjeldende at vilkårene for å idømme forvaring etter straffeloven §39c nr. 1 ikke forelå. Lagmannsretten avsa 16. juni 2003 dom (LF-2003-00162) med slik slutning:

« I medhold av lov av 17. januar 1997 nr. 11, del II nr. 5, dømmes A, født *.971, som konvertering av Salten herredsretts dom av 4. desember 2001, jf. Ofoten tingretts dom av 14. april 2003, til forvaring i anstalt under kriminalomsorgen etter straffeloven §39c nr. 1, med en tidsramme på 5 - fem - år, jf. straffeloven §39e første ledd, og med en minstetid på 1 - ett - år og 4 - fire - måneder, jf. straffeloven §39e annet ledd.

I tidsrammen fragår 734 - sjuhundreogtrettifire - dager for utholdt frihetsberøvelse. Minstetiden anses utholdt i varetekt. »

- (14) A har anket over saksbehandlingen ved lagmannsretten, idømmelse av forvaring og herunder rettsanvendelsen under reaksjonsfastsettelsen. Prinsipalt kreves lagmannsrettens dom opphevd og saken avvist. Subsidiært anføres at overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ under særdeles skjerpene omstendigheter ikke er alvorlig voldsforbrytelse som kan gi grunnlag for forvaring etter straffeloven §39c nr. 1. Atter subsidiært bestrides at det er nærliggende fare for at A på ny vil begå alvorlig voldsforbrytelse. Under enhver omstendighet kreves at han løslates på prøve i medhold av overgangsregel nr. 6 i lov 17. januar 1997 nr. 11 om endring i straffeloven.
- (15) **Jeg er kommet til at kravet om avvisning av saken ikke kan føre fram, og at forvaring etter straffeloven §39c nr. 1 ikke kan anvendes i dette tilfellet.**
- (16) Det anførte grunnlag for avvisning er kort oppsummert: Salten herredsrett dom 4. desember 2001 ble i medhold av straffeloven §64 tatt med i Ofoten tingretts dom 14. april 2003. Retten fastsatte fellesstraffen til ubetinget fengsel i to år og seks måneder. Bemyndigelsen til å anvende sikring er ikke videreført i tingrettens dom som en del av fellesstraffen. Da lagmannsretten avsa dom 16. juni 2003, forelå således ikke en dom på sikring som kunne konverteres til forvaring.
- (17) Jeg bemerker at sikringstiltak ikke var satt i verk overfor A da lov 17. januar 1997 nr. 11 om endring i straffeloven, jf. lov 15. juni 2001 nr. 64, trådte i kraft 1. januar 2002. Etter overgangsregel nr. 5 skal påtalemyndigheten så vidt mulig innstille sikringstiltak innen 1. januar 2003, eller reise konverteringssak for tingretten med påstand om idømmelse av forvaring etter §39c. I henhold til overgangsregelen tok påtalemyndigheten 23. september 2002 ut tiltale for konvertering av dom på sikring til dom på forvaring. Kravet om konvertering var brakt inn for Frostating lagmannsrett da Ofoten tingrett 14. april 2003 pådømte de straffbare forhold fra november 2000.
- (18) Påtalemyndighetens anke over Trondheim tingretts dom som ikke tok kravet om dom på forvaring til følge, var henvist til Frostating lagmannsrett. Lagmannsretten var fortsatt domsmyndig i saken også etter at Ofoten tingrett hadde pådømt forholdet fra november 2000 og utmålt felles straff for denne og tidligere pådømte forhold, jf. domstoloven §34 første ledd.

Spørsmålet om forvaring skal anvendes, ble korrekt pådømt av lagmannsretten og står nå for Høyesterett. Jeg tilføyer at det følger av overgangsregel nr. 5 at tingretten ikke hadde kompetanse til å forlenge bemyndigelsen til å anvende sikring.

- (19) Jeg finner etter dette at kravet om avvisning av saken ikke fører fram. Det tilføyes at de av forsvarer påberopte avgjørelser av kjæremålsutvalget i Rt-2000-910 jf. Rt-2000-1177 og Rt-2000-1374 ikke har betydning for de spørsmål som reiser seg ved konvertering av sikring til forvaring i særskilt sak.
- (20) Jeg går nå over til å behandle om sikring i dette tilfellet kan omgjøres til forvaring.
- (21) Når tidsbegrenset straff ikke anses tilstrekkelig til å verne samfunnet, kan etter straffeloven §39c forvaring i anstalt under kriminalomsorgen idømmes i stedet for fengselsstraff når særvilkårene i nr. 1 eller nr. 2 er oppfylt. Det følger av nr. 1 at domfelte må være skyldig i alvorlig forbrytelse som har krenket andres liv, helse eller frihet. Lovteksten nevner « alvorlig voldsforbrytelse » som ett av flere eksempler på alvorlig forbrytelse som krenker andres liv eller helse. I tillegg kreves en nærliggende fare for at domfelte på ny vil begå slik forbrytelse.
- (22) Ifølge NOU 1990:5 om strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner vil spørsmålet om lovovertrедelsen er tilstrekkelig alvorlig til å kunne medføre særreaksjon, bero på rettsmyndighetenes skjønn og utviklingen i praksis, jf. side 84. I utredningen uttales under behandling av særreaksjon for utilregnelige lovbrøtere samme sted:
- « Likevel kan nevnes at som alvorlig voldsforbrytelse må normalt regnes overtredelse av straffeloven §233 og §231. Også overtredelse av straffeloven §229 vil kunne omfattes. Men dette vil først og fremst være aktuelt når den uforsettlig følge er betydelig skade eller død, jf. siste straffalternativ. Det kan heller ikke utelukkes at overtredelse av straffeloven §228 annet ledd, hvor den uforsettlig følge er betydelig skade eller død, kan gi grunnlag for særreaksjon. Det vil bero på omstendighetene i det enkelte tilfellet. »
- (23) I merknadene til §39c nr. 1 er vist til dette, jf. side 114 første spalte.
- (24) Det framgår av Ot.prp.nr.87 (1993-1994) at det nærmere anvendelsesområdet for forvaring ikke burde lovfestes, jf. side 86 annen spalte. Om alvorlig voldsforbrytelse i §39 nr. 1 uttales på side 106 annen spalte:
- « Til kategorien *alvorlig voldsforbrytelse* hører for det første drap (straffeloven §233) og grov legemsbeskadigelse (§231). Også vanlig legemsbeskadigelse (§229) kan gi grunnlag for en særreaksjon, men da særlig dersom den uforsettlig følgeskaden var død eller betydelig skade (jf tredje straffalternativ). Dersom slik følgeskade inntreffer etter en legemsfornærmelse (§228 andre ledd andre straffalternativ), skal det heller ikke utelukkes at overtredelsen blir møtt med en særreaksjon. »
- (25) Det vises på side 111 første spalte for så vidt angår §39c til §39 nr. 1 for nærmere omtale av de enkelte forbrytelser.
- (26) I Innst.O.nr.34 (1996-1997) bemerket flertallet i justiskomiteen, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, at det er nødvendig med sikkerhetstiltak overfor « særlig farlige lovbrøtere » for å beskytte samfunnsborgerne mot de « farligste forbrytelsene », jf. side 18 annen spalte. I spørsmålet om hvilke forbrytelser som kan gi grunnlag for forvaring, var et flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, enig i de foreslåtte vilkår for forvaring. Flertallet mente at begrepet alvorlig forbrytelse innenfor nærmere angitte grupper av lovbrudd « også må omfatte flere forbrytelser innen samme gruppe som i sum gjør den

96.

straffbare aktivitet alvorlig », jf. Innst.O.nr.34 (1996-1997) side 21 første spalte.

- (27) Departementet foreslo i Ot.prp.nr.46 (2000-2001), som blant annet gjelder endringer og ikraftsetting av strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner, straffeloven §39c endret slik at forvaring også kan idømmes på grunnlag av ett lovbrudd, jf. side 31 første spalte. Det ble ikke foreslått endringer i hvilke kategorier lovbrudd som kan gi grunnlag for dom på forvaring, jf. samme sted annen spalte. Justiskomiteen sluttet seg til dette, men ba Regjeringen følge utviklingen nøye, jf. Innst.O.nr.113 (2000-2001) side 10 annen spalte.
- (28) Høyesteretts kjennelse i Rt-2002-1683 gjaldt overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232 og straffeloven §227 annet straffalternativ. Høyesterett fant at voldshandlingene sett i sammenheng med de grove truslene som samboeren ble utsatt for, var « alvorlige forbrytelser » i henhold til §39c nr. 1 første punktum. I denne sak satt fornærmede fastbundet i en stol da hun ifølge herredsretten
- « ... forklarte at det klikket helt for tiltalte. Han hadde truet med å drepe henne. Han var voldelig, han slo og klorte også inne i munnen, og han bet henne i kinnet og spyttet ut kjøttbiten. Han kappet telefonledningen og knuste ting og da det kom folk på døren, hvilket det gjorde to ganger, laget han kunstige sexylyder som om de var ved å ha sex sammen. Han slo henne i ansiktet og på kroppen og da hun ropte om hjelp tok han kvelertak på henne og holdt over munnen. Fornærmede forklarte at hun var forberedt på å dø, og hun mente han holdt på i flere timer med sitt forehavende. Han sa også at hun skulle dø og begraves. Han skremte meg med at jeg skulle få en pinefull død. »
- (29) Domfeltes anke over idømmelse av forvaring ble forkastet.
- (30) I Rt-2002-1677 konstaterte førstvoterende at et grovt ran, jf. straffeloven §267 jf. §268 annet ledd, i det konkrete tilfellet ikke kunne karakteriseres som « alvorlig voldsforbrytelse ». Derimot kan slike overtredelser være « en annen alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet ». Ved den konkrete vurdering bør det særlig legges vekt på styrken og alvoret i volds- og/eller trusselinnslaget. Kravet om forvaring ble i dette tilfellet ikke tatt til følge, da det var usikkert om kvalifisert fare forelå for særlig farlige gjentakelseshandlinger som forvaring skal beskytte mot.
- (31) I den foreliggende sak er grunnlaget for tiltalen om omgjøring av bemyndigelsen til å anvende sikring til dom på forvaring basert på at A er domfelt for ved to anledninger å ha overtrådt straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232. Salten herredsrett uttalte om forholdet 15. oktober 2000 blant annet:
- « Tiltalte A var natt til 15. oktober 2000 i G bopel i ---gata 66 i X. Han hadde i løpet av kvelden/ natten inntatt store mengder alkohol og var kraftig beruset.
- B, kjæresten til Gs far, dro innom bopelen etter at utestedene hadde stengt. G var småsyk og i dårlig form. ...
- ...
- I samsvar med tiltaltes forklaring legger retten til grunn at tiltalte oppfattet det slik at B « snakket dritt » om ham mens han lå i sengen og B var i stuen. Tiltalte kunne ikke utdype dette nærmere.
- Som følge av As irritasjon reiste han seg opp, gikk ut i stuen, holdt fornærmede fast i håret eller kjeven, samtidig som han slo henne gjentatte ganger med knyttet neve i ansikt/hoderegionen. Tiltalte ble stanset av H. A var fortsatt aggressiv, men roet seg ned inntil videre. Etter noen minutter gikk han igjen løs på fornærmede. Han slo harde slag med knyttet neve og skallet henne minst to ganger. A ble denne gangen stoppet av en annen tilstedeværende jente. Han ble deretter geleidet eller dyttet ut av leiligheten. »

- (32) Retten fant etter en totalvurdering at volden ble utøvd under særdeles skjerpende omstendigheter, jf straffeloven §232.

- (33) Om forholdet natt til 10. juni 2001 heter det:

« Videre sparket han (D) F flere ganger, samt slo ham med knyttet neve i hoderegionen og kroppen en rekke ganger jf post I. Også E og A slo og sparket F i ansikt, mage og bryst jf post II i tiltalen mot E og post I i tilleggstillalen mot A. Retten legger til grunn at D var den mest aktive under voldsanvendelsen, som dels ble utøvd samtidig. A og E slo eller sparket F ca 10 ganger hver. F gjorde ikke på noe tidspunkt aktiv motstand. Han var under hele voldsanvendelsen i sittende eller liggende stilling. Retten legger i tråd med Cs forklaring til grunn at alle de tiltalte i forbindelse med voldsutøvelsen uttalte « du prater for mye » og « du må passe kjeften din » eller lignende.

...

F ble påført brudd i venstre neseskjelett, noe som senere ble gjenopprettet på sykehus. Han hadde store smerter og vansker med å bevege seg i flere dager etter voldsutøvelsen. Videre oppstod hevelser og skrubbsår i hele ansiktet samt hevelser flere steder på kroppen. Det er tale om en skade i relasjon til strl §229. »

- (34) Retten fant at legemsbeskadigelsen utvilsomt var begått under særdeles skjerpende omstendigheter, jf straffeloven §232.
- (35) Ved bedømmelsen av om domfeltes forhold går inn under uttrykket « alvorlig voldsforbrytelse » i §39c nr. 1 første punktum, jf. også §39 nr. 1 første punktum, tar jeg utgangspunkt i at bestemmelsen er ment primært å gjelde drap, grov legemsbeskadigelse og legemsbeskadigelse hvor den uforsettliges følgeskaden er død eller betydelig skade, jf. proposisjonen side 106 annen spalte som jeg har gjengitt tidligere. Kvalifikasjonen « alvorlig », som også gjelder annen forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet, tar sikte på å begrense bruken av forvaring til særlig farlige lovbrøtere for å beskytte mot de farligste forbrytelsene. Ved fortolkningen må også has for øye at én overtredelse kan være tilstrekkelig til å idømme forvaring etter §39c nr. 1.
- (36) Hvorvidt legemsbeskadigelse etter straffeloven §229 første straffalternativ omfattes av §39c nr. 1 første punktum, har Høyesterett ikke tatt stilling til. I Rt-2002-1683, som gjaldt straffeloven §229 første straffalternativ jf. §232 og straffeloven §227 annet straffalternativ, ble alternativet alvorlig voldsforbrytelse ikke anvendt. Førstvoterende anså forholdet som « annen alvorlig forbrytelse som krenket andres liv, helse eller frihet » etter §39c nr. 1. Etter min mening kan i utgangspunktet en overtredelse av straffeloven §229 første straffalternativ ikke gi grunnlag for dom på forvaring. Konsekvensen ville være en utvidelse av den tidsubestemte særreaksjon forvaring til å omfatte et større antall voldsforbrytelser enn lovforarbeidene gir uttrykk for. Jeg tilføyer at dette kan stille seg annerledes i enkelte tilfeller hvor §232 kommer til anvendelse. Overtredelse av §229 første straffalternativ kan da etter en konkret bedømmelse framstå som en alvorlig voldsforbrytelse.
- (37) Domfelte er kjent skyldig i to overtredelser av §229 første straffalternativ jf. §232. Den første gjaldt uprovosert vold mot en forsvarsløs kvinne ved gjentatte ganger å slå henne med knyttet neve i ansiktet/ hoderegionen og ved å ha skallet henne minst to ganger. Det annet forhold fant sted noe under ni måneder senere. Sammen med to andre slo og sparket domfelte ca. 10 ganger en mann i sittende og liggende stilling i ansikt og bryst. Handlingen hadde karakter av « straffeaksjon » overfor fornærmede i anledning en anmeldelse til politiet. Han ble idømt ubetinget fengsel i to år og seks måneder for legemsbeskadigelsene og flere andre forhold som ikke gir grunnlag for forvaring. Selv om legemsbeskadigelsene skjedde under særdeles

98.

skjerpende omstendigheter, finner jeg under tvil at de ikke hadde den grovhet og det omfang som den tidsubestemte særreaksjon forvaring er ment å omfatte.

(38) Jeg stemmer for denne dom:

Kravet om idømmelse av forvaring tas ikke til følge.

(39) Dommer **Støle**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(40) Dommer **Utgård**: Det same.

(41) Dommer **Coward**: Likeså.

(42) Dommer **Dølva**: Likeså.

(43) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

Kravet om idømmelse av forvaring tas ikke til følge.

Databasen sist oppdatert 17. november 2003

ID Høyesterett - Dom.

INSTANS: Høyesterett - Dom.
DATO: 2003-12-18
PUBLISERT: HR-2003-01008a
STIKKORD: Straffeloven § 39c.
SAMMENDRAG: Saken gjelder spørsmålet om en dom på straff og sikring skal konverteres til en dom på forvaring, på den måte at domfelte anses løslatt på prøve fra forvaring.
Henvisninger: LOV-1902-05-22-10-§39c (Strl)
SAKSGANG: Oslo tingrett Nr 01-11784 - Borgarting lagmannsrett LB-2002-03293 M/03 - Høyesterett HR-2003-01008, straffesak, anke.
PARTER: A (advokat John Christian Elden) mot Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Knut H. Kallerud).
FORFATTER: Rieber-Mohn, Støle, Utgård, Tjomsland, Aasland.

Henvisninger i teksten: LOV-1814-05-17-§97 (Grl), LOV-1902-05-22-10-§39 (Strl), LOV-1902-05-22-10-§229 (Strl), LOV-1902-05-22-10-§232 (Strl), LOV-1902-05-22-10-§39a (Strl), LOV-1902-05-22-10-§39f (Strl), LOV-1902-05-22-10-§39g (Strl), LOV-1961-06-09-1 (Våpenloven), LOV-1981-05-22-25-§8 (Strpl)

- (1) Dommer **Rieber-Mohn**: Saken gjelder spørsmålet om en dom på straff og sikring skal konverteres til en dom på forvaring, på den måte at domfelte anses løslatt på prøve fra forvaring.
- (2) Oslo tingrett avsa 3. juli 2002 dom med slik domsslutning:
 « A, født *. *.1977, idømmes forvaring etter straffeloven § 39 bokstav c nr. 1 med lengstetid på 3 - tre - år, jf. Høyesteretts dom av 29. juni 1998. »
- (3) Ved den høyesterettsdom som domsslutningen viser til, se Rt 1998 1018, ble A idømt en fengselsstraff på 1 år og 6 måneder med bemyndigelse til å bruke de sikringstiltak som var nevnt i dagjeldende § 39 nr. 1 a-f i inntil 3 år. Grunnlaget for denne dommen var i første rekke en forbrytelse mot straffelovens § 229 første straffalternativ, jf. § 232, som jeg kommer nærmere tilbake til.
- (4) Domfelte anket tingrettens dom, idet han gjorde gjeldende at vilkårene for forvaring ikke var oppfylt, subsidiært at han måtte anses som løslatt på prøve fra forvaring. Han søkte om å bringe anken direkte inn for Høyesterett etter straffeprosesslovens § 8 første ledd. Høyesteretts kjæremålsutvalg besluttet 26. september 2002 å nekte anke direkte til Høyesterett. Anken ble deretter henvist til lagmannsretten.
- (5) Borgarting lagmannsrett avsa 25. juni 2003 dom (LB-2002-03293) med slik domsslutning:
 « 1. A, født *. *.1977, dømmes til forvaring etter straffeloven § 39c nr. 1 med lengstetid 3 år.
 2. Han prøveløslates etter reglene i straffeloven § 39f og § 39g, jf overgangsreglene del II nr. 6. Prøvetiden settes til 3 år.
 3. Som særskilt vilkår for prøveløslatelsen skal gjelde at han skal følges opp av Kriminalomsorgen i frihet, som kan fastsette ytterligere vilkår, jf § 39g annet ledd.
 4. Ved eventuell tilbakeføring til forvaring tilkommer han et varetektsfradrag med 267 dager. »
- (6) Til denne domsslutning vil jeg for ordens skyld bemerke at det ved forvaring etter § 39c nr. 1 ikke er tale om « lengstetid », men om tidsramme. Dessuten er det i reglene om overgang

100.

fra sikring til forvaring pr. 1. januar 2002 spørsmål om domfelte « skal anses som prøveløslatt » fra forvaring, se lov om endringer i straffeloven mv. (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner) av 17. januar 1997 nr. 11 med senere endringer, Del II punkt 6.

- (7) Lagmannsrettens dom er av domfelte anket til Høyesterett med påstand om at kravet om forvaring ikke tas til følge.
- (8) Forsvareren har anført at den forbrytelse som danner grunnlaget for forvaringsdommen, ikke omfattes av uttrykket « alvorlig voldsforbrytelse » i straffelovens § 39c nr. 1, og at heller ikke bestemmelsens krav om ekstraordinær gjentakelsesfare er oppfylt. Det er vist til den positive utvikling som domfelte har gått gjennom de senere år, og de endringer i hans livssituasjon som trykker denne utvikling.
- (9) Aktor har pekt på at den massive og intense kriminalitet fra domfeltes side gjennom flere år gjør det påkrevd med den ekstra sikkerhet som en fortsatt særreaksjon vil representere. Med støtte i sakkyndige bedømmelser må det konstateres at A er en personlighetstype som disponerer for tilbakefall til voldelig kriminalitet, og hans omgang med skytevåpen gjør ham særlig farlig. Hvis A er så forandret som forsvareren anfører, må han også kunne tåle den belastningen det er å være løslatt på prøve fra forvaring - under en viss kontroll av kriminalomsorgen i frihet og med trussel om innsettelse i anstalt ved grove eller gjentatte vilkårsbrudd, eventuelt ny kriminalitet.
- (10) **Jeg er kommet til at anken bør tas til følge, og at forvaring ikke idømmes.** Jeg nevner først at saken utelukkende gjelder spørsmålet om sikringen som A ble idømt i 1998, skal forlenges og konverteres til forvaring etter overgangsreglene nr. 6, som lyder slik:
 « For en domfelt som er idømt både straff og sikring, kan påstanden i sak som nevnt i nr. 3, 4 og 5 begrenses til at den domfelte skal anses som prøveløslatt etter § 39f og § 39g. Reglene om gjeninnsettelse i § 39g fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende. »
- (11) Henvisningen til « sak som nevnt i nr. 3, 4 og 5 » gjelder situasjoner hvor en dom på sikring kan konverteres til en av de nye særreaksjoner i straffelovens § 39, § 39a eller § 39c.
- (12) Den voldshandling som i sin tid dannet grunnlaget for sikringsdommen, og som nå skal bedømmes i forhold til vilkårene i § 39c nr. 1 om forvaring, ble forøvet i forbindelse med pengeinnkreving og er karakterisert som « torpedovirksomhet » i Høyesteretts dom av 29. juni 1998 (Rt-1998-1018). A opptrådte som pengeinnkrever på vegne av en venn, som angivelig hadde et krav på kr 12.000 mot B. Om det nærmere hendelsesforløp gjenga førstvoterende følgende fra lagmannsrettens dom:
 « Om kvelden den 12 februar 1996 var B i en leilighet i ---gaten 25 hos en bekjent. Tiltalte hadde fått vite at B var der, og han kom opp i leiligheten sammen med en kamerat noe etter midnatt. Tiltalte hadde da med seg en pistol som han hadde kjøpt dagen før eller noe tidligere, jf tiltalebeslutningen post II. Han hadde også med seg et magasin med syv patroner. Da tiltalte kom opp i leiligheten, satt B på en stol. Tiltalte begynte å true B og anklage ham for de trusler B hadde fremsatt, og han tok frem pistolen, satte magasinet i og tok ladegrep. Deretter satte han pistolen mot tinningen på B. B reiste seg fra stolen og strakte armen ut mot tiltalte som da siktet på han mot armen og avfyrte våpenet. Skuddet traff B i albuen og fulgte overarmsbenet opp til skulderen der prosjektilet stanset.
 Etter dette løp B ut av leiligheten og ble senere tatt hånd om i nærheten av politiet. Han ble brakt til sykehus og operert. ... »

- (13) Førstvoterende karakteriserte As fremgangsmåte slik:

« Domfeltes forhold er meget graverende. Jeg viser særlig til at domfelte holdt en ladd pistol mot tinningen til B, og til at han - ifølge lagmannsrettens dom - har forklart at han hadde til hensikt å skade fornærmete ved å skyte ham i armen. Domfeltes handling kunne meget lett ha fått et annet og langt mer alvorlig utfall dersom skuddet hadde rammet pulsåren i armen. Lagmannsretten gir enstemmig uttrykk for at forholdet ligger nær opp til et forsettlig drapsforsøk. »

- (14) Denne voldsforbrytelsen er henført under straffelovens § 229 første straffalternativ, jf. § 232. I forarbeidene til forvaringsbestemmelsene er det nevnt at foruten forsettlig drap og grov legemsbeskadigelse, vil også overtredelse av § 229 kunne omfattes av uttrykket « alvorlig voldsforbrytelse » i § 39c nr. 1, og det tilføyes: « Men dette vil først og fremst være aktuelt når den uforsettlige følge er betydelig skade eller død, jfr. siste straffalternativ », se NOU 1990:5 Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner side 84. Denne innstillingen peker imidlertid også på at de bestemmelser i straffeloven som omfattes av de enkelte kategorier, ikke kan « angis presist og uttømmende ». For min del finner jeg det ikke tvilsomt at den handling som A er dømt for, er en « alvorlig voldsforbrytelse » etter § 39c nr. 1. Det vil generelt være slik at forbrytelser mot straffelovens § 229 lettere vil kunne gi grunnlag for forvaringsdom dersom også § 232 får anvendelse, jf. Høyesteretts dom av 24. september 2003 (sak nr. 2003/829 (HR-2003-00829a)). Flere av alternativene i § 232 vil kunne indikere en særlig farlighet.
- (15) Jeg går så over til spørsmålet om kravet til gjentakelsesfare i § 39c nr. 1 er oppfylt. Lovens krav er at det må antas å være en « nærliggende fare » for at lovbrøteren på nytt vil begå en alvorlig forbrytelse som nevnt i § 39c nr. 1. I dommen i Rt 2002 889 er kravet - under henvisning til forarbeidene - presisert slik at faren « må være kvalifisert og på domstidspunktet vurderes som reell ». I § 39c nr. 1 tredje punktum er det pekt på betydningen av lovbrøterens « atferd og sosiale og personlige funksjonsevne » når faren skal bedømmes. I fjerde punktum er det presisert at det « særlig » skal « legges vekt på om lovbrøteren tidligere har begått eller forsøkt å begå en forbrytelse som nevnt i første punktum ».
- (16) For vurderingen av gjentakelsesfaren i dag finner jeg det først nødvendig å se noe nærmere på den øvrige kriminalitet A har begått - både før og etter sikringsdommen fra juni 1998.
- (17) Ved Oslo byretts dom av 30. juni 1994 ble A dømt for forbrytelse mot straffelovens § 229 annet straffalternativ, jf. § 232, for i januar samme år å ha slått en butikkeier i hodet med en brusflaske som knustes og stukket ham i magen flere ganger med en kniv. A var da 16 år gammel.
- (18) Etter at han i 1994 og 1995 begikk en del vinningsforbrytelser, som han ble domfelt for i 1995, forøvet han så i februar 1996 den voldshandling som er grunnlaget for sikringsdommen og det konverteringskravet påtalemyndigheten har fremsatt i denne sak.
- (19) I mars 1996 slo han to fengselsbetjenter i ansiktet med knyttet hånd, og han ble for dette og noen andre forhold domfelt i Oslo byrett i juni 1997. Av øvrige forhold nevner jeg blant annet trusler mot polititjenestemenn og uforsiktig omgang med skytevåpen.
- (20) I perioden desember 1997 - desember 1998 forøvet han en rekke straffbare handlinger av til dels alvorlig karakter. Ved Oslo byretts dom av 8. januar 1999 ble han for disse dømt til fengsel i 3 år og 6 måneder. Han ble blant annet domfelt for utpressing ved bruk av skytevåpen, medvirkning til legemsbeskadigelse med særlig farlig redskap - slag mot kroppen med et balltre, trusler mot polititjenestemenn og fengselsbetjenter. Noen av truslene ble fremsatt i brev form mens domfelte satt på Ila landsfengsel og sikringsanstalt.
- (21) Da denne dom ble avsagt, var A allerede overført på sikring etter Høyesteretts dom av 29. juni 1998. Sikringen ble iverksatt 29. november 1998, og soningen av straffen etter dommen av 8. januar 1999 fant sted i sikringstiden. Da to tredjedeler av denne straffen var utholdt 9. januar 2001, ble A overført til fortsatt sikring i Ila. Allerede 11. januar 2001 uteble han fra frigang, som var innvilget til undervisningsformål. Det er opplyst at han

102.

deretter reiste til Pakistan, men så ble pågrepet igjen på en restaurant i Oslo i oktober 2001. Ved pågripelsen bar A en pistol med to skarpe skudd i magasinet. Denne overtredelse av våpenloven ble pådømt og dommen senere opphevet av prosessuelle grunner. Han satte seg ikke til motverge og ble tilbakeført til sikring på Ila, der han satt til sikringstiden utløp 29. november 2001. Han ble da overført til varetekt i forbindelse med at det var reist tiltale med begjæring om forlengelse av sikring/konvertering til forvaring. A satt i varetekt til han ble løslatt 22. august 2002.

- (22) Den noe summariske oversikt jeg har gitt av As kriminalitet, også mens han utholdt fengselsstraff, viser en ganske intens voldspreget atferd frem til desember 1998. Etter den tid er det utelukkende den ulovlige besittelsen av våpen etter uteblivelse fra frigang under sikring som det kan vises til. Med As bakgrunn og tidligere befatning med våpen var denne overtredelsen alvorlig nok.
- (23) Men det er ikke bare kriminell atferd som inngår i vurderingen av gjentakelsesfare etter § 39c nr. 1. Også lovbrysterens sosiale og personlige funksjonsevne inngår i bedømmelsen. I forbindelse med konvertingssaken ble A undersøkt av rettspsykiatrisk sakkyndige. Han var tidligere undersøkt av slik sakkyndighet to ganger, første gang i forbindelse med angrepet på butikkeieren i 1994. Han ble da ansett - fortrinnsvis på grunn av ung alder - for ikke å ha mangelfullt utviklede sjelsevner. Han ble undersøkt på ny i forbindelse med etterforskning av den voldshandling som er grunnlaget for denne sak. Han ble da funnet å ha mangelfullt utviklede sjelsevner. Ved begge disse undersøkelser deltok professor dr.med. Berthold Grünfeld som den ene sakkyndige. Professor Grünfeld var også med ved den tredje erklæring, som ble avgitt 25. april 2002, og hvor også dr. Pål Abrahamsen deltok. Det er opplyst i erklæringen at A ikke ønsket å fremstille seg for dr. Grünfeld « idet han mener denne ikke er kompetent ». Erklæringen munnet ut i denne konklusjonen:
- « På grunnlag av de anførte kriterier, basert på klinisk psykiatrisk vurdering og forskningsresultater, må det konkluderes med at obs. har en profil kjennetegnet av høy tilbakefallsrisiko for straffbare handlinger av den type han tidligere er domfelt for. »
- (24) Konklusjonen utgjorde en del av grunnlaget for den forvaringsdommen Oslo tingrett avsa 3. juli 2002 i denne sak.
- (25) Da lagmannsretten behandlet saken i juni 2003, var dr. Grünfeld på ny oppnevnt som sakkyndig. Han fastholdt konklusjonen fra erklæringen av 25. april 2002.
- (26) Lagmannsretten la deretter til grunn at A er en person med mangelfullt utviklede sjelsevner og var « ikke i tvil om at det foreligger slik kvalifisert og i dag reell gjentakelsesfare som loven krever for idømmelse av forvaring ». Heller ikke jeg finner grunnlag for å sette til side konklusjonen om at A fortsatt er å anse som en person med mangelfullt utviklede sjelsevner. Dette vilkåret for sikring etter de gamle regler er derfor oppfylt, noe som er en forutsetning for at sikringen kan konverteres til forvaring, jf. Grunnlovens § 97.
- (27) Men jeg er i tvil om kravet i § 39c nr. 1 om gjentakelsesfare er oppfylt i denne sak. Da lagmannsretten avsa sin dom i juni 2003, hadde A vært på frifot i ca. 10 måneder, og det var etter det opplyste ikke noe å utsette på hans livsførsel i denne perioden. Han giftet seg under oppholdet i Pakistan i 2001. Etter løslatelsen fra varetekt i august 2002 kom han i arbeid, som han ifølge lagmannsretten « mestrer godt ». Som lagmannsretten også er inne på, foreligger det trekk ved tiltaltes atferd de seneste år som kan tyde på at han forsøker å unngå miljøer og omstendigheter som kan utløse kriminelle handlinger tilsvarende det han tidligere er dømt for.
- (28) Etter lagmannsrettens dom har A tilbrakt ytterligere et halvt år i frihet uten at det er opplyst å være noe å utsette på ham. Tvert imot har han fått godt skussmål fra sin arbeidsgiver i bilbransjen. For Høyesterett er det også lagt frem et skriv fra organisasjonen Ungdom mot Vold, som forteller at A for en tid tilbake etablerte kontakt med organisasjonen for å bistå i det voldsforebyggende arbeid blant ungdom i risikozonen. Skrivet gir ham sterk anerkjennelse. I november i år nedkom hans kone med en datter.

- (29) Jeg kan vanskelig se det annerledes enn at vi her står foran en ekstraordinær positiv utvikling hos en ung mann som fra tidlig ungdom har hatt en meget dystre prognose. Den avvikende, asosiale atferd viste seg allerede i 12-13 års alder, og den dreide i stadig mer brutal og voldelig retning, med en særlig aggresjon rettet mot representanter for politi- og fengselsmyndigheter, selv om de alvorligste voldshandlingene rammet mer og mindre sakesløse privatpersoner. Men det er grunn til å merke seg at etter desember 1998 er det ikke annen kriminalitet å belaste ham enn den ulovlige våpenbesittelse i oktober 2001. Og etter den tid har utviklingen vært uten urovekkende tegn og etter hvert svært positiv, endog mens han har vært ute i frihet i ca. 1 år og 4 måneder. Tilsynelatende er han nå en alminnelig samfunnsborger med fast arbeid, ektefelle og barn.
- (30) På denne bakgrunn finner jeg det vanskelig å konkludere med at det nå foreligger en nærliggende og reell fare for ny voldskriminalitet. Når jeg likevel er noe usikker og i tvil, er det med blikket festet på den forholdsvis lange perioden med alvorlig kriminalitet i ungdommen, og de sakkyndiges diagnose og konklusjoner. På den annen side har ikke de sakkyndige fullt ut kunnet iakttatt og ta hensyn til den seneste tids viktige begivenheter i As liv. I denne situasjon finner jeg det riktig å holde muligheten åpen for at det er i ferd med å skje en senmodning hos ham, og at tvilen om fremtiden må komme ham til gode. Jeg er enig med aktor i at det ikke behøve å innebære noen stor belastning for ham i en periode å være prøveløslatt etter forvaringsreglene. Men i den situasjon han er, kan det også ha sin betydning at samfunnet kommer ham i møte. Det får bli opp til A selv å vise at han kan føre et lovlydig liv. Det er på det rene at han ikke har problemer med rusmidler.
- (31) Jeg nevner for ordens skyld at det i denne sak ikke er aktuelt med noen alternativ tidsbestemt fengselsstraff, og det er derfor ikke foranledning til å vurdere om grunnvilkåret for forvaring er oppfylt.
- (32) Jeg finner avslutningsvis grunn til å bemerke at om A i tiden som kommer skulle begå en ny voldspreget forbrytelse, vil forvaring i høy grad være en aktuell reaksjon selv om forbrytelsen ikke er av de mer alvorlige isolert sett. Jeg viser her til straffeloven § 39c nr. 2.
- (33) Etter dette stemmer jeg for denne dom:
A, født *. *. 1977, frifinnes for kravet om forvaring.
- (34) Dommer **Støle**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (35) Dommar **Utgård**: Det same.
- (36) Dommer **Tjomsland**: Likeså.
- (37) Dommer **Aasland**: Likeså.
- (38) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

*A, født *. *. 1977, frifinnes for kravet om forvaring.*

Innhold

Databasen sist oppdatert 22. desember 2003

104

Høyesterett - Dom.

INSTANS: Høyesterett - Dom.
DATO: 2003-12-18
PUBLISERT: HR-2003-00789a
STIKKORD: Straffeloven §39c.
SAMMENDRAG: Saken gjelder spørsmålet om forvaring skal idømmes i drapssak - et gjentakelsestilfelle - og minstetiden og tidsrammen for forvaringen.
Henvisninger: lov-1902-05-22-10-§39c (Strl §39c),
SAKSGANG: Oslo tingrett TOSLO-2002-02645 M/12 - Borgarting lagmannsrett LB-2002-04114 M/03 - Høyesterett HR-2003-00789 , straffesak, anke.
PARTER: Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Kjerstin A. Kvande) mot A (advokat Morten Kjensli).
FORFATTER: Gjølstad, Tjomsland, Støle, Rieber-Mohn, Aasland.

Henvisninger i teksten: lov-1814-05-17-§97 (Grl §97), lov-1902-05-22-10-§39e (Strl §39e), lov-1902-05-22-10-§62 (Strl §62), lov-1902-05-22-10-§63 (Strl §63), lov-1902-05-22-10-§143 (Strl §143), lov-1902-05-22-10-§162 (Strl §162), lov-1902-05-22-10-§233 (Strl §233), lov-1902-05-22-10-§267 (Strl §267), lov-1902-05-22-10-§268 (Strl §268), lov-1961-06-09-1-§7 (Våpenlov §7), lov-1961-06-09-1-§8 (Våpenlov §8), lov-1961-06-09-1-§33 (Våpenlov §33), lov-1965-06-18-4-§22 (Vtrl §22), lov-1965-06-18-4-§24 (Vtrl §24), lov-1965-06-18-4-§31 (Vtrl §31), lov-1992-12-04-132-§24 (Legemiddellov §24), lov-1992-12-04-132-§31 (Legemiddellov §31)

- (1) Dommer **Gjølstad**: Saken gjelder spørsmålet om forvaring skal idømmes i drapssak - et gjentakelsestilfelle - og minstetiden og tidsrammen for forvaringen.
- (2) Oslo tingrett avsa 25. november 2002 dom med denne domsslutning:
 - « 1. A, født *.*.61, dømmes for overtredelse av straffeloven §233 første og annet ledd, straffeloven §143 første ledd, første punktum, straffeloven §267, jf §268 annet ledd, straffeloven §162 første og annet ledd, våpenloven §33 første ledd, annet punktum, jf §7 første ledd, jf §8 første ledd, vegtrafikkloven §31 første - tredje ledd, jf §22 første ledd, vegtrafikkloven §31 første ledd, jf §24 første ledd, første punktum og legemiddeloven §31 annet ledd, jf §24 første ledd til forvaring, jf straffeloven §39 c nr. 1 med en tidsramme på 18 - atten - år og en minstetid på 10 - ti - år, jf straffeloven §39 c første og annet ledd. I tidsramme og minstetid gjøres et fradrag på 636 - sekshundreogtrettiseks - dager for utholdt varetekt.
 2. A dømmes til innen 2 - to - uker fra forkynnelsen å betale erstatning til Sparebank 1 Skadeforsikring AS med 97.700 - nittisyvtusensyvhundre - kroner og til Jernbanepersonalets Sparebank med 8.325 - åttetusentrehundreogtyvefem - kroner. »
- (3) A anket til Borgarting lagmannsrett over tingrettens bevisvurdering på to punkter - domfellelsen for henholdsvis drap og ran. Lagretten svarte ja på spørsmålet om drap, men nei på spørsmålet om ran. Lagmannsretten avsa etter dette 8. mai 2003 (LB-2002-04114) dom med slik domsslutning:
 - « 1. A, født *.*.961 frifinnes for tiltalen post III.
 2. A, født *.*.961 dømmes for overtredelse av straffeloven §233 annet ledd, jf første ledd samt de forhold hvor skyldspørsmålet er rettskraftig avgjort ved Oslo tingretts dom av 25. november 2002, alt sammenholdt med straffeloven §62 første ledd og §63 annet ledd, til en straff av forvaring i 17 - sytten - år med en minstetid på 9 - ni - år.

Til fradrag i tidsrammen og minstetiden går 800 - åttehundre - dager for utholdt varetektsfengsel. »

- (4) Etter riksadvokatens ordre har Oslo statsadvokatembeter påanket reaksjonsfastsettelsen til Høyesterett. A anket over saksbehandlingen. Påtalemyndighetens anke er tillatt fremmet, mens domfeltes anke ikke er tillatt fremmet.
- (5) Påtalemyndigheten er enig med lagmannsretten i at vilkårene for forvaring er oppfylt og at forvaring bør idømmes, men gjør gjeldende at lagmannsretten har fastsatt en for kort tidsramme og en for kort minstetid. Tidsrammen bør etter påtalemyndighetens syn være 21 år og minstetiden 10 år.
- (6) Domfelte har prinsipalt gjort gjeldende at grunnvilkåret for forvaring ikke er oppfylt, og at det bør idømmes en tidsbestemt fengselsstraff. Subsidiært er anført at lagmannsrettens reaksjonsfastsettelse er riktig.
- (7) **Jeg er kommet til** at det må idømmes forvaring, og at påtalemyndighetens anke må tas til følge ved at minstetiden og tidsrammen forlenges.
- (8) A er en 42 år gammel mann, som er domfelt 12 ganger tidligere, første gang da han var 17 år gammel. Frem til begynnelsen på 1990-tallet dreide det seg i det vesentlige om narkotika- og vinningsforbrytelser og overtredelser av vegtrafikklovgivningen, men han er også dømt for befatning med og bruk av skytevåpen. Ved daværende Eidsivating lagmannsretts dom av 9. juni 1993 ble han idømt 12 års fengsel for et knivdrap begått under særdeles skjerpende omstendigheter. Under et aggresjonsutbrudd i påvirket tilstand påførte A offeret knusningsskader og stikkskader og deretter fire dødelige stikk med kniv mot brystkassen. Etter drapshandlingen gjennomførte han avdødes leilighet for verdisaker som han tok med seg, og skrev HOMSE med blod på gulvet ved siden av avdøde. Han sonet straffen etter drapsdommen frem til han ble prøveløslatt 5. september 2000 med fire års resttid.
- (9) A har på nytt begått et drap under særdeles skjerpende omstendigheter. Dette skjedde 8. april 2001, det vil si bare syv måneder etter at han ble prøveløslatt fra soningen av den første drapsdommen. Domfellelsen nå omfatter også andre forhold; mishandling av lik, oppbevaring og bruk av narkotika, overtredelse av våpenloven og flere overtredelser av vegtrafikkloven.
- (10) Når det gjelder drapet, er saksforholdet ifølge lagmannsrettens dom:
- (11) A hadde besøk av B og C i sin leilighet. A mistenkte B for å ha tystet på ham i forbindelse med at han noen uker tidligere var blitt pågrepet med narkotika. A og B tok et skudd heroin hver. Etter en tid hadde de behov for mer. A satte sitt andre heroinskudd, og forledet deretter B til å sette en overdose heroin:

« Lagmannsretten legger derfor til grunn at B uten selv å ha villet det fikk en overdose som var så sterk at B - på bakgrunn av sin lange erfaring med narkotika - forholdsvis snart forsto at han ville dø dersom han ikke fikk hjelp. Som følge av dette gikk B til angrep på tiltalte, som under hendelsen i leiligheten hadde uttalt til B: « Du har tabbet deg ut. » Det er grunn til å tro at dette kan ha vært ment som gjeldende Bs eventuelle tysting på tiltalte slik tingretten har oppfattet utsagnet. Tiltalte fikk imidlertid snart overtaket etter angrepet. Han tok kvelertak på B og slengte ham ned på sofaen slik at denne knaket. Da C kom inn igjen i stuen etter at tiltalte og B hadde tatt sine heroinskudd, så han at tiltalte som hadde blitt veldig sint, hoppet på B med de følger som foran er nevnt. C gikk da tilbake til soverommet hvorfra han hørte at slosskampen fortsatte. Tiltalte ropte nå til C og ba han komme med et skjerf eller slips. Da C kom inn igjen med skjerfet, lå B på sofaen forholdsvis stille. C så da at tiltalte tok skjerfet rundt halsen på B og det kom gurglelyder. Tiltalte var nå helt rød og svett i ansiktet og uttalte « Han er en seig jævel ». C ble etter dette meget redd på grunn av hendelsen og fordi tiltalte uttalte at « ... dette er mellom oss ».

106

- (12) Lagmannsretten har funnet at A var klar over at en så stor dose som B fikk i seg, med sikkerhet ville føre til døden, hvis B ikke fikk hjelp raskt. Bruken av skjerfet har ifølge lagmannsretten neppe hatt annen betydning enn å fremskynde dødsfølgen.
- (13) Da A konstaterte at B var død, plasserte han liket i et klesskap. Senere fraktet han liket til Enebakk, hvor det etter hvert ble dradd ned i en skråning og tildekket. En bekjent rådet ham til å grave det ned eller brenne det. A reiste da tilbake til gjemmestedet, tømte rødsprit og olje på liket og tente på. Etter å ha fjernet fire gullringer fra liket, returnerte han til Oslo. Ringene kastet han.
- (14) Om domfeltes personlige forhold foreligger det rettspsykiatriske erklæringer både fra den første drapssaken og i den aktuelle saken, hvor A riktignok ikke har villet medvirke. Det fremgår at han fra tidlig ungdom har misbrukt rusmidler, først alkohol, senere narkotiske stoffer - heroin og legemidler - og har vist mangelfull evne til å styre aggressive impulser. Under ruspåvirkning har svikten i impulskontrollen blitt forsterket, med aggressive handlinger til følge. Han har vært forsøkt behandlet for sitt stoffproblem på Veksthuset ved Gaustad sykehus, men falt tilbake til sitt gamle misbruksmønster, i et miljø preget av rus og kriminalitet.
- (15) Under soningen av den første drapsdommen ble han betraktet som en mønsterfange, og han var etter prøveløslatelsen innstilt på yrkesrettet attføring og behandling ved Alternativ til vold. Han sprakk imidlertid raskt - påfallende raskt ifølge de rettspsykiatriske sakkyndige - og falt tilbake til nytt rusmisbruk.
- (16) Det er lagt til grunn at A har en dyssosial personlighetsforstyrrelse, med tidlig mistilpasning, og psykiske lidelser og atferdsforstyrrelser som følge av sitt rusmisbruk. Etter de sakkyndiges uttalelser har han et helt urealistisk syn på sitt eget rusproblem og farene forbundet med dette. De har uttalt at for å komme inn i et vanlig sosialt liv, vil det være helt vesentlig at han klarer å bryte med sitt rusmisbruk og etablere kontakter med rusfrie og ikke kriminelle miljøer. Et behandlingsopplegg rettet mot rusmisbruket vil måtte strekke seg over mange år. Av lagmannsrettens dom fremgår at de sakkyndige under ankeforhandlingen ga uttrykk for en nokså dyster, men ikke håpløs risikovurdering. Dersom As narkotikaforbruk fortsetter, anså de faren for tilbakefall for å være nærliggende.
- (17) Jeg går etter dette over til reaksjonsfastsettelsen. Lagmannsretten har funnet at vilkårene for forvaring i straffeloven §39 c nr. 1 er til stede. Dette er ikke bestridt og er heller ikke tvilsomt. Det som gjøres gjeldende fra domfeltes side, er at grunnvilkåret for forvaring ikke er oppfylt, idet tidsbestemt straff av den lengde det her er tale om, vil være tilstrekkelig til å verne samfunnet, og at forvaring ikke bør idømmes. Forsvareren har vist til at en fengselsstraff på 18 år - som han hevder vil være passende - vil gjøre det mulig å holde domfelte fengslet til han er 57 år, og at det har formodningen for seg at farlighetsgraden vil avta med alderen. Når domfelte løslates, vil det kriminelle miljøet som han har vært en del av, være borte.
- (18) Jeg mener at en fengselsstraff basert på alminnelige straffutmålingsprinsipper i dette tilfellet ville ha blitt satt til lovens maksimum, fengsel i 21 år. De sentrale elementer her er at drapet er begått under særdeles skjerpende omstendigheter, at det dreier seg om et gjentagelsestilfelle kort tid etter prøveløslatelse fra soning av dom for et annet gruopprekkende drap, og dessuten at fire års resttid skal inngå i fengselsstraffen.
- (19) Hensett til at alternativet til forvaring er en så lang tidsbestemt fengselsstraff, skal det etter min mening meget til for å legge til grunn at tidsbestemt straff ikke anses tilstrekkelig til å beskytte samfunnet mot den fare den domfelte på domstidspunktet representerer. I denne spesielle saken er jeg likevel kommet til at grunnvilkåret er oppfylt. Dette har grunnlag i gjentagelsessituasjonen sett i sammenheng med domfeltes personlighet og den dystre prognosen som foreligger. Åtte års soning og etterfølgende tilsyn har ikke hindret at domfelte meget raskt falt tilbake til rus og kriminalitet. De nærmere omstendighetene ved begge de drapene domfelte er funnet skyldig i, har også betydning i vurderingen.
- (20) Det vil bare helt unntaksvis være grunnlag for å unnlate å idømme forvaring ut fra « kan »-

skjønnnet, jf. Rt-2002-1667 og Rt-2002-1677. Når vilkårene her er oppfylt, må forvaring idømmes, idet det av hensyn til samfunnsvernet er nødvendig å ha den mulighet for forlengelse som ligger i en forvaringsdom.

- (21) Lagmannsretten har fastsatt tidsrammen for forvaringen til 17 år og minstetiden til 9 år. Betydningen av minstetiden er at prøveløslatelse ikke kan skje før ved utløpet av denne. Etter straffeloven §39e må minstetiden ikke overstige 10 år. Når lagmannsretten har satt den til 9 år, er det begrunnet med at domfelte nå bør bruke sine evner til å få bukt med sitt rusproblem og forberede et liv utenfor det kriminelle narkotikamiljøet. Ut fra grunnlaget for forvaring i dette tilfellet - domfeltes farlighet og prognose - er det etter mitt syn klart at minstetiden må settes til 10 år.
- (22) Etter straffeloven §39e bør tidsrammen vanligvis ikke overstige femten år, og den kan ikke overstige 21 år. Tidsrammen har den betydning at forvaring utover dette krever at retten etter begjæring fra påtalemyndigheten forlenger tidsrammen, noe som kan skje med inntil fem år om gangen. I tråd med forslaget fra Særreaksjonsutvalget om at forvaringens anvendelsesområde fortrinnsvis burde være saker hvor alternativet er kortere eller mellomlang tidsbestemt straff, ble det under lovforberedelsen foreslått at tidsrammen burde være 10 år og ikke kunne overstige 15 år. Dette ble endret under behandlingen i Stortinget. Flertallet i Justiskomiteen bemerket i Innst.O.nr.34 (1996-97) på side 22:
- « Flertallet er av den oppfatning at en dom på forvaring ikke skal være kortere enn det en dom på ubetinget fengsel ville vært. Etter flertallets syn ville det kunne bringe hele instituttet med forvaring i vanry dersom eksempelvis en som tidligere er dømt for drap og blir dømt for drap igjen kan ilegges forvaring som er vesentlig kortere enn den tiden en annen som blir dømt for en tilsvarende forbrytelse må sone i fengsel før prøveløslatelse kan skje. »
- (23) En slik sammenligning av forvaring og fengselsstraff tar ikke opp i seg at forvaring, i motsetning til fengselsstraff, er tidsubestemt straff; tidsrammen for forvaring kan som nevnt forlenges. Men når dette er sagt, er altså lovens ordning at det i spesielle tilfeller kan idømmes 21 års forvaring, og gjentatt drap er nettopp et slikt tilfelle hvor lovgiver har tenkt seg dette kan være aktuelt.
- (24) I praksis er det lagt til grunn at det generelt sett ikke vil være riktig å prøve å komme frem til et bestemt forhold mellom tidsramme og alternativ fengselsstraff. Forholdstallet bør blant annet bero på hvor sikkert retten mener å kunne vurdere domfeltes farlighet mange år fremover, og det kan også ha betydning om det er tale om en særlig kort eller særlig lang alternativ fengselsstraff, jf Rt-2002-1667. Tidsrammen er ikke til hinder for en tidligere løslatelse; det er det minstetiden som avgjør. Som pekt på av førstvoterende i nevnte sak, kan imidlertid tidsrammen ha symbolske eller psykologiske virkninger - både overfor allmennheten og den dømte selv.
- (25) Vurdering av farlighet i et tidsperspektiv på 15 til 21 år fremover i tiden er særdeles vanskelig. I en slik vurdering kommer også domfeltes alder og miljø inn. Men med bakgrunn i de to drapene domfelte har begått, omstendighetene i tilknytning til dem og det som foreligger om domfeltes person og prognose, fremstår den domfelte i denne saken etter mitt syn som farlig i et meget langt tidsperspektiv. Jeg mener at vi her står overfor en slik sak hvor lovens forutsetning om 21 års tidsramme for forvaring i helt spesielle tilfeller må anvendes.
- (26) Jeg nevner at domfellelsen gjelder forhold begått før bestemmelsene om forvaring trådte i kraft, men at forbudet mot tilbakevirkning i Grunnloven §97 ikke er til hinder for det resultat jeg er kommet til. Etter de tidligere bestemmelser ville det utvilsomt ha vært idømt sikring i tillegg til fengselsstraff.
- (27) Varetektsfradraget utgjør til sammen 1024 dager.
- (28) Jeg stemmer etter dette for denne dom:
- I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

108

Tidsrammen for forvaringen settes til 21 - tjueen - år og minstetiden til 10 - ti - år.

I tidsrammen og minstetiden fragår 1024 - ettusenogtjuefire - dager for varetektsfengsel.

- (29) Dommer **Tjomsland**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (30) Dommer **Støle**: Likeså.
- (31) Dommer **Rieber-Mohn**: Likeså.
- (32) Dommer **Aasland**: Likeså.
- (33) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

dom:

I lagmannsrettens dom gjøres disse endringer:

Tidsrammen for forvaringen settes til 21 - tjueen - år og minstetiden til 10 - ti - år.

I tidsrammen og minstetiden fragår 1024 - ettusenogtjuefire - dager for varetektsfengsel.

Databasen sist oppdatert 30. desember 2003